

Sammanfattning

I betänkandet behandlas 58 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 1999 om olika socialtjänstfrågor. Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden främst med hänvisning till pågående arbete. I betänkandet finns 24 reservationer.

Motionerna

1999/2000:So213 av Thomas Julin m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen beslutar ändra 4 § i lagen om vård av missbrukare i enlighet med vad som anförts i motionen.

1999/2000:So229 av Maud Ekendahl och Elizabeth Nyström (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att göra en översyn av socialbidragsnormerna.

1999/2000:So232 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statens ansvar för personer som ankommer till Stockholm-Arlanda flygplats och som blir föremål för åtgärd enligt socialtjänstlagen.

1999/2000:So251 av Thomas Julin och Kerstin-Maria Stalin (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att alla beslut om bistånd med stöd av socialtjänstlagen skall kunna överklagas.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att inrätta sociala förtroendenämnder.

1999/2000:So273 av Yvonne Oscarsson m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utbildningen av socialtjänst- och sjukvårdspersonal när det gäller kvinnors och mäns alkoholberoende,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av särskilda informationsinsatser för dem som arbetar med ungdomar och för personal inom socialtjänst- och sjukvårdsområdena.

1999/2000:So281 av Kerstin Heinemann (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av möjligheterna för kommunerna att ge ungdomar som studerar i gymnasieskolan socialbidrag i sådana speciella fall som beskrivs i motionen.

1999/2000:So282 av Sten Tolgfors (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om välfärdspolitikens grundläggande värdering,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att välfärdspolitikens ambition bör vara att möjliggöra för och stimulera människor till att växa,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om människors rätt att välja leverantör av välfärdstjänster,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av de ideella organisationernas välfärdsarbete.

1999/2000:So296 av Elisabeth Fleetwood (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om frivilliga organisationers medverkan i vården av missbrukare.

1999/2000:So304 av Kenneth Kvist m.fl. (v) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär utredning om försöksverksamhet med "sociallån" i enlighet med vad i motionen anförts.

1999/2000:So333 av Torgny Danielsson och Jarl Lander (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av socialtjänstlagens tillämpning vad gäller överflyttning av ärenden.

1999/2000:So345 av Ulf Kristersson m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utgångspunkter för socialtjänstens arbete,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skatternas betydelse för socialbidragsberoendet,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den s.k. riksnormen för socialbidrag,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utbyggnad av statliga transfereringssystem,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändringar i socialtjänstlagen vad beträffar tolkningen av begreppet skälig levnadsnivå,

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag till villkorat bistånd,

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en möjlighet för kommunerna att ersätta korttida socialbidrag med lån,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i övrigt i motionen anförts om en lånemöjlighet som ersättning för socialbidrag.

1999/2000:So352 av Carina Hägg m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning med uppdrag att ta fram underlag för debatten om pornografin i det svenska samhället.

1999/2000:So361 av Rolf Olsson m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om hur ett förstärkt förebyggande arbete kan initieras i landets kommuner,
2. att riksdagen hos regeringen begär en utredning och kartläggning av behoven av mer varierade och verkningsfulla vård- och behandlingsinsatser för missbrukare,
3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om åtgärder som är ägnade att förbättra situationen för de psykiskt störda missbrukarna i enlighet med Socialstyrelsens utvärdering.

1999/2000:So375 av Mikael Oscarsson (kd) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ge missbrukare rätt att överklaga vissa beslut enligt socialtjänstlagen, SoL (1980:620).

1999/2000:So406 av Helena Frisk (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av kunskap om elöverkänslighet.

1999/2000:So413 av Chris Heister m.fl. (m) vari yrkas

11. att riksdagen beslutar komplettera 6 § socialtjänstlagen med en skrivning om avlösning.

1999/2000:So414 av Thomas Julin m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att barnbidraget inte skall medräknas vid beräkningen av socialbidraget.

1999/2000:So424 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen begär att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att utvidga utvecklingsarbetet rörande dold prostitution så att det även omfattar prostitution som går att härleda till studior, massagekliniker, eskortverksamhet, porrklubbar, annonser i tidningar, TV eller via Internet,
2. att riksdagen begär att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att sammanställa en beskrivning av hur arbetet mot prostitution bedrivs runt om i Sverige och av den befintliga kunskapen om prostitution,
3. att riksdagen begär att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att få till stånd ett utbyte av existerande kunskap om och arbetsmetoder mot prostitution runt om i landet,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behov av fortbildning av personal inom socialtjänst, rättsväsen och sjukvård, samt behov av bra samarbetsformer och tydlig ansvarsfördelning mellan myndigheter,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behov av ytterligare kunskap om vad som hindrar och vad som gagnar en enskild persons kamp för att ta sig ur prostitution och könshandel,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behov av ökat upplysningsarbete gentemot allmänheten,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behov av att skolan i sin undervisning berör prostitution,
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att fortbildning av personal och upplysningsarbete skall ske uti-

från en förståelse av prostitution som uttryck för ojämlika maktrelationer mellan könen i en patriarkal maktstruktur.

1999/2000:So444 av Ulla Wester (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att kvalitetssäkra det sociala arbetet genom införande av statlig legitimation.

1999/2000:So450 av Kenneth Johansson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär en ny utredning av hela socialtjänstlagstiftningen,

3. att riksdagen hos regeringen begär en utredning av kvalitetssäkring av vårdnadsutredningar genom en second opinion,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att nivån i socialbidraget skall fastställas av kommun- respektive stadsfullmäktige,

5. att riksdagen beslutar att 6 a § socialtjänstlagen skall ges följande lydelse: Den enskilde skall genom biståndet tillförsäkras en social grundtrygghet. Biståndet skall utformas så att det stärker hans eller hennes resurser att ta ansvar och leva ett självständigt liv.

1999/2000:So476 av Barbro Feltzing (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en utredning bör göras om unga flickors utsatthet,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ett informationsprogram riktat till ungdomar tas fram enligt intentionerna i motionen.

1999/2000:So479 av Håkan Juholt m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av regler för skadestånd i samband med behovsprövade bidrag.

1999/2000:So489 av Ingrid Burman m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär en utredning över modeller och kostnader så att generella bidragshöjningar även får genomslag för barnfamiljer som uppbär socialt ekonomiskt bistånd,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att myndiga personer skall ha ett eget försörjningsstöd och att denna skyldighet inte skall åvila föräldrarna,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att arbetsplikten för ungdomar bör tas bort ur socialtjänstlagen,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av möjlighet till individuell missbruksvård med val av behandlingsinsatser.

1999/2000:A819 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas

26. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utreda pornografins skador och konsekvenser för till exempel unga människor och hur detta påverkar dem i deras syn på sexualitet.

1999/2000:Ju722 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utreda pornografins skador och konsekvenser för till exempel unga människor och hur detta påverkar dem i deras syn på sexualitet.

1999/2000:Ju748 av Inger Lundberg m.fl. (s) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stöd till misshandlade kvinnor.

1999/2000:Ju910 av Siw Persson och Johan Pehrson (fp) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utvärdering, utifrån frekvensen av återfall i brott, av socialtjänstens insatser för de ungdomar som dömts till vård inom socialtjänsten.

1999/2000:Sf615 av Ana Maria Narti (fp) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om socialbidrag och övergångsregler från socialbidrag till aktivt inkomstbringande liv.

1999/2000:Sk770 av Ingrid Burman m.fl. (v) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ideella skadestånd och skadestånd som enligt punkt 1 ovan likställs med ideella skadestånd inte skall tas med i underlagsberäkningen när det gäller beslut om ekonomiskt bistånd eller bostadsbidrag.

1999/2000:Ub499 av Sofia Jonsson m.fl. (c) vari yrkas

24. att riksdagen beslutar om sådan ändring av 6 c § socialtjänstlagen (1998:620) att studerande inte omfattas av kravet på att delta i anvisad praktik.

Utskottet

Allmänna utgångspunkter för socialtjänsten m.m.

Motionerna

I *motion So345 av Ulf Kristersson m.fl. (m)* begärs tillkännagivanden till regeringen om vad i motionen anförts om utgångspunkterna för socialtjänstens arbete (*yrkande 1*) och om skatternas betydelse för socialbidragsberoendet (*yrkande 2*). Motionärerna yrkar vidare att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utbyggnad av det statliga transfereringssystemet (*yrkande 4*). Motionärerna anser att utgångspunkten för socialtjänsten skall vara att kommunerna har det övergripande ansvaret för de personer som är bosatta i kommunen. Socialpolitiken skall vara subsidiär och de skyddsnet bör stärkas som utgörs av de naturliga gemenskaperna som varje människa lever i, familj, släkt och vänner, grannar, medarbetare, arbetskamrater och föreningsliv m.m. Enligt motionärerna skapar ett varierat utbud av olika vård- och behandlingsformer och olika huvudmän en flexibilitet som ökar förutsättningarna för att finna adekvata insatser för personer med sociala problem. Därför bör incitament skapas för det civila samhället att öka insatserna inom den sociala sektorn. Motionärerna anför vidare att de

kraftiga skattehöjningarna för främst låg- och medelinkomsttagare under de senaste åren har lett till att en nyfattigdom vuxit fram. Hushållens marginaler har blivit mindre och för många räcker inte lönen efter skatt till. En naturlig princip borde enligt motionärerna vara att den som betalar skatt inte samtidigt skall behöva bidrag och att den som får bidrag inte skall behöva betala skatt. Transfereringssystemen bör utformas så att utbildning och arbete lönar sig bättre. Socialtjänstutredningen har konstaterat att en utbyggnad av olika statliga transfereringar generellt sett medför att socialbidragen inte minskar i motsvarande mån som de statliga bidragen ökar. Utbyggda transfereringssystem medför alltså högre bidragsutbetalningar för den offentliga sektorn som helhet. Anledningen härtill är bl.a. att transfereringssystemen styrs av generella regler till skillnad från socialbidraget som prövas individuellt. Mot den bakgrunden är det motionärernas bestämda uppfattning att nya transfereringssystem på statlig nivå måste kunna motiveras på sina egna meriter, inte som en avlastning av socialbidragskontot.

I *motion So282 av Sten Tolgfors m.fl. (m)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts dels om välfärdspolitikens grundläggande värdering (*yrkande 1*), dels om att välfärdspolitikens ambition bör vara att möjliggöra för och stimulera människor till att växa (*yrkande 2*), dels om människors rätt att välja leverantör av välfärdstjänster (*yrkande 3*), dels ock om vikten av de ideella organisationernas välfärdsarbete (*yrkande 4*). Motionärerna anför att svensk välfärdsdebatt präglas alltför mycket av politikens fixering vid de egenkonstruerade systemen och det politiska spelet kring dessa. Välfärdspolitikens medel i stället för välfärdspolitikens mål står i centrum för den politiska konflikten. Människors situation glöms alltför ofta bort. Eftersom så mycket av välfärdsdebatten förs i ett uppifrån och ned-perspektiv handlar den enligt motionärerna ganska sällan om de problem människor upplever i sin vardag. Fokuseringen ligger inte på att människor skall få det bättre, utan på att systemen och dess vårdare skall leva vidare. Välfärdspolitikens grundläggande värdering borde vara varje människas rätt till respekt för sin person, sitt sätt att vara och sina val. Målen för välfärdspolitikerna bör sättas mer i fokus, inte bara medlen och systemen i sig.

I *motion So450 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* yrkas att riksdagen hos regeringen begär en ny utredning av hela socialtjänstlagstiftningen (*yrkande 1*). En sådan utredning bör få i uppdrag att göra en samlad översyn av den enskildes rätt i hela lagstiftningen, socialtjänstens samarbete med det omgivande samhället samt klarlägga om det finns uppgifter inom socialtjänsten som bör flyttas bort därifrån.

I *motion So232 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)* begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statens ansvar för personer som ankommer till Stockholm-Arlanda flygplats och som blir föremål för åtgärder enligt socialtjänstlagen. Enligt motionären är Stockholm-Arlanda en nationell angelägenhet och det vore därför naturligt att staten tar ett finansiellt ansvar genom ett avtal med Sigtuna kommun för personer som blir föremål för insatser enligt socialtjänstlagen och som inte är mantalsskrivna i kommunen.

I motion So333 av Torgny Danielsson och Jarl Lander (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av socialtjänstlagens (SoL) tillämpning vad gäller överflyttning av ärenden. Motionärerna pekar på att lagstiftningen är oklar när det gäller hantering av socialtjänstinsatser, där ”ursprungskommun” och ”ny kommun” som en familj flyttar till är inblandade. Enligt motionärerna brister det i samarbetet mellan kommunerna när det gäller möjligheten enligt 72 § SoL att begära ett ärende överflyttat till en annan kommun. Kommuner som initierat en utredning riskerar att få behålla ärenden på grund av att den nya kommunen, som familjen flyttat till, vägrar att ta befattning med ärendet. Den nya kommunen vägrar dessutom att svara för de ytterligare insatser som familjen efter hand kan behöva. Enligt motionärerna är det en brist när lagstiftningen är så otydlig att den skapar problem för kommunerna. Det finns även en risk för att enskilda individer inte får det bistånd de behöver. Regeringen bör därför ta initiativ till en översyn av gällande lagstiftning och dess tillämpning.

I motion Sf615 av Ana Maria Narti (fp) begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om socialbidrag och övergångsregler från socialbidrag till aktivt inkomstbringande liv (*yrkande 3*). Motionären frågar sig hur en betald verksamhet på ett givande sätt skall ersätta socialbidragen. Verksamheten får enligt motionären aldrig ta skepnaden av en allmän modell som utifrån och uppifrån identiskt tillämpas på helt olika människor i helt olika livssituationer.

Gällande rätt och tidigare behandling

I *betänkande 1998/99:SoU9 Socialtjänstfrågor* behandlade utskottet ett antal motioner från den allmänna motionstiden 1998, flera liknande de nu aktuella, bl.a. en motion från Moderata samlingspartiet med i huvudsak samma innehåll som den nu aktuella motion So345 yrkandena 1, 2 och 4. I betänkandet gavs en bred bakgrundsbeskrivning över allmänna utgångspunkter för socialtjänsten vartill hänvisas (s. 6–10). I betänkandet redogjordes bl.a. för utskottets ställningstaganden i betänkande 1996/97:SoU18 i anledning av proposition 1996/97:124 Ändring i socialtjänstlagen. Samtliga motionsyrkanden avstyrktes.

Socialtjänstutredningen har därefter i sitt slutbetänkande Socialtjänst i utveckling (SOU 1999:97) i augusti 1999 givit exempel på förändringar i vissa transfereringar som skulle bidra till att minska beroendet av socialbidrag (s. 22–23). Utredningen har därvid anförts att studiemedlen till studerande med barn och de lägsta ersättningarna vid deltagande i arbetsmarknadspolitiska åtgärder bör höjas. Även barndelen i bostadsbidraget bör höjas. Vidare anfördes i betänkandet att avgifter för barnomsorg inte bör bekostas med socialbidrag utan genom att hushållet får en nedsatt barnomsorgsavgift. Utredningen bedömer dessutom att en vidgad användning av lönesubventioner skulle kunna minska det långvariga socialbidragsberoendet. Utredningsförslaget som har remissbehandlats bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Av 1 § *andra stycket socialtjänstlagen* (1980:100) framgår att socialtjänsten under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala

situation skall inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser. Enligt lagrummets tredje stycke skall vidare verksamheten bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

Enligt 3 § första stycket socialtjänstlagen (SoL) har kommunen det yttersta ansvaret för att de som *vistas* i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Denna regel är dock inte utan undantag och i vissa fall som t.ex. då en person genom beslut av socialnämnden i en kommun placerats i ett familjehem i en annan kommun har sedan länge ansetts att ansvaret, åtminstone vad beträffar de åtgärder som hör samman med placeringen, legat kvar på placeringskommunen.

Den 1 juli 1997 har i socialtjänstlagen, (prop. 1996/97:124, bet. 1996/97: SoU18, rskr. 1996/97:264) införts en ny bestämmelse som innebär att undantagen från vistelsekommunens ansvar för stöd och hjälp enligt socialtjänstlagen har preciserats och förtydligats. I lagrummet (72 a § SoL) anges bl.a. att vistelsekommunens ansvar för stöd och hjälp inte gäller beslut om placeringar som verkställts utanför hemkommunen. I dessa fall har placeringskommunen, dvs. den kommun som fattat beslut om vistelse i familjehem, hem för vård eller boende eller särskild boendeform i annan kommun, ansvaret för det bistånd som den enskilde behöver. I situationer som dessa lika väl som andra där t.ex. en familj som har behov av hjälp och stöd flyttar från en kommun till en annan kan frågan om att överflytta ett pågående ärende uppkomma. Frågan har, när det gäller pågående utredningar enligt socialtjänstlagens 50 §, hanterats i det ovan angivna lagstiftningsärendet och resulterat i att 50 § SoL kompletterats med en bestämmelse av innebörd att den kommun som inlett en utredning har en skyldighet att slutföra denna även om den underårige byter vistelseort (50 b §). Enligt 72 § SoL gäller, såväl före som efter ovan beskrivna lagändringar, att överflyttning av ett pågående ärende kräver den andra kommunens samtycke.

Problem förenade med tillämpningen av 72 § SoL har berörts av *socialministern* efter interpellation (1998/1999:341). I svaret har socialministern bekräftat att det inte är ovanligt att oenighet förekommer mellan kommuner om vilken kommun som skall ha ansvaret för ett enskilt barnavårdsärende.

Socialstyrelsen har i sin rapport *Resultatet av den sociala tillsynen 1998*, som är en sammanställning av länsstyrelsernas årsrapporter beträffande den nationella tillsynen, redovisat (s. 20) att fem länsstyrelser inte anser att någon minskning skett vad gäller ärenden som rör tvister mellan kommuner om vem som har ansvar för en barnfamilj som flyttar under pågående barnavårdsutredning eller insats. Vidare anförs att de nya bestämmelserna i SoL har tydliggjort konflikten mellan kommunerna och att kommunerna kontaktar länsstyrelserna för att få hjälp att lösa de uppkomna tvisterna. Innehållet i rapporten kommer enligt uppgift att beaktas vid regeringens beredning av Socialtjänstutredningens slutbetänkande.

I *budgetpropositionen för år 2000* (utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, anslag B 10) anför regeringen att frivilliga organisationer på olika sätt gör viktiga insatser på det sociala området som ett komplement till samhällets insatser.

Från *Socialdepartementet* har inhämtats att Sigtuna kommun till departementet har inkommit med en skrivelse som avser de synpunkter som framförts i motion So232.

Utskottets bedömning

När det gäller målen och de grundläggande principerna för socialtjänsten vidhåller utskottet sin inställning som den redovisats i betänkande 1996/97:SoU18. Utskottet konstaterar att Socialtjänstutredningen i sitt slutbetänkande lämnat förslag på hur socialtjänsten kan anpassas till de nya förutsättningarna på arbetsmarknaden och hur socialbidragsberoendet kan brytas. I betänkandet har bl.a. introduktionsersättning i stället för socialbidrag, förändringar i vissa transfereringar och ökad samverkan mellan den offentliga sektorns olika delar anförts som tänkbara sätt att minska beroendet av socialbidrag. Riksdagen bör inte föregripa kommande förslag på området. Utskottet avstyrker med det sagda motionerna So345 (m) yrkandena 1, 2 och 4 samt Sf615 (fp) yrkande 3.

Enligt portalparagrafen i socialtjänstlagen skall socialtjänsten under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser. Utskottet delar inte den uppfattning som kommer till uttryck i motion So282 (m) yrkandena 1 och 2 om att välfärdspolitiken inte visar respekt för människans rätt till respekt för sin person och rätt att stimuleras att växa. Motionsyrkandena avstyrks därför.

Ideella organisationer gör redan i dag ett betydande arbete inom den sociala sektorn och något hinder mot att dessa organisationers arbete utvecklas ytterligare föreligger inte så länge fråga inte är om att överta uppgifter som innefattar myndighetsutövning. Motion So282 (m) yrkandena 3 och 4 är delvis tillgodosedd och avstyrks.

Utskottet anser inte att det nu finns skäl att överväga behovet av en översyn av hela socialtjänstlagstiftningen. Motion So450 (c) yrkande 1 avstyrks därför.

De synpunkter som framförts i motion So232 (m) beträffande statens ansvar för de personer som kommer till Stockholm-Arlanda flygplats är redan föremål för beredning i Regeringskansliet. Utskottet anser inte att riksdagen bör ta något initiativ. Motionen avstyrks.

Utskottet utgår ifrån att regeringen vid beredningen av Socialtjänstutredningens slutbetänkande kommer att överväga de tillämpningsproblem som 72 § socialtjänstlagen kan ge upphov till. Motion So333 (s) är i huvudsak tillgodosedd och avstyrks.

Ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen

Motionerna

I *motion So345 av Ulf Kristersson m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande av vad i motionen anförts om riksnormen för socialbidrag (*yrkande 3*). Enligt motionärerna bör nivån på det ekonomiska biståndet bestämmas av varje kommun och inte genom en riksnorm. Socialtjänstens stödinsatser skall utgå från en helhetssyn, där det ekonomiska biståndet endast utgör en del. Andra stöd- och hjälpåtgärder kan vara nog så viktiga. Med en riksnorm finns det enligt motionärerna en uppenbar risk att det går slentrian i bedömningen av det ekonomiska biståndet och att detta inte prövas mot andra åtgärder i den omfattning som är lämpligt. Vidare begärs ett tillkännagivande av vad i motionen anförts om förslag till ändringar i socialtjänstlagen vad beträffar tolkningen av begreppet skälig levnadsnivå (*yrkande 5*). Motionärerna anför att en expansion av socialbidragsutbetalningarna – som medför att en allt större andel av hushållen omfattas av bidrag – i sig motiverar en förutsättningslös utvärdering av socialbidragsreglernas konstruktion och överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet. Tolkningen av termen skälig levnadsnivå i socialtjänstlagen har enligt motionärerna skett med stort inflytande av beräkningar från centrala statliga myndigheter. Tolkningen bör i ökad utsträckning ske lokalt med hänsyn till lokala förhållanden och till individens behovsnivå, anför det. Motionärerna pekar vidare på att bidragsnivåerna ibland kan bli helt orimliga t.ex. för mycket stora familjer. Motionärerna yrkar även att riksdagen hos regeringen begär förslag som gör det möjligt för kommunerna att ersätta korttida socialbidrag med lån (*yrkande 7*). Motionärerna anser att socialbidrag borde kunna lämnas som lån i betydligt större utsträckning än vad som sker i dagsläget. Lånemöjligheten borde i första hand kunna användas då en person mer tillfälligt hamnat i ekonomisk knipa men däremellan har normala inkomstmöjligheter. Motionärerna yrkar vidare att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i övrigt i motionen anförts om en lånemöjlighet som ersättning för socialbidrag (*yrkande 8*). Motionärerna pekar på att möjligheterna att i ökad utsträckning ersätta socialbidrag med lån bör prövas även i andra situationer. Detta kan t.ex. vara en möjlighet för egenföretagare.

I *motion So304 av Kenneth Kvist m.fl. (v)* hemställs att riksdagen hos regeringen begär utredning om försöksverksamhet med "sociallån" i enlighet med vad i motionen anförts. Motionärerna anför att ökade sociala klyftor, arbetslöshet och sociala nedskärningar har medfört att många människor får svårt att klara sin försörjning och blir skuldsatta. I Finland genomför man på prov något man kallar sociallån. Dessa går ut på att människor, som kommit på obestånd eller saknar marginaler i sin hushållsekonomi och behöver pengar för att uppsöka tandläkare, eller till köp av någon nödvändig kapitalvara, kan få hjälp med att få kommunala borgenslån. Dessa lån ges med mycket låg ränta och med en amorteringstakt som är avpassad till den utsattes betalningsförmåga.

I *motion So229 av Maud Ekdahl och Elizabeth Nyström (m)* begärs ett tillkännagivande till regeringen om att göra en översyn av socialbidragsnormerna. Motionärerna pekar på att man i den nuvarande riksnormen för ett hushåll har räknat med att en familj har 1,6 barn. Många invandrarfamiljer som är i behov av socialbidrag består ofta av sex eller ännu fler barn, vilket gör att socialbidragen uppräknas efter antalet barn. Det medför att socialbidraget kan uppgå till ganska höga summor och därtill tillkommer bostadsbidrag samt barnbidrag. Detta sammantaget gör att arbetsmarknaden inte är intressant för de vuxna familjemedlemmarna.

I *motion So450 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* yrkas att regeringen tillkännages vad i motionen anförts om att nivån i socialbidraget skall fastställas av kommun- respektive stadsfullmäktige (*yrkande 4*). Motionärerna pekar på att riksnormen som den nu är konstruerad inte ger den rättvisa som bör eftersträvas för landets invånare. Att den i princip är utformad i kronor och ören, gör att biståndet i vissa delar av landet är otillräckligt medan det i andra delar kan upplevas som alltför generöst. Motionärerna anser det därför vara bättre att i lagtexten ange socialbidragens konstruktion och innehåll och att kommunerna fastställer beloppets storlek med utgångspunkt från kostnadsnivån i kommunen. Motionärerna begär också att riksdagen beslutar att 6 a § socialtjänstlagen skall ges följande lydelse: Den enskilde skall genom biståndet tillförsäkras en social grundtrygghet. Biståndet skall utformas så att det stärker hans eller hennes resurser att ta ansvar och leva ett självständigt liv (*yrkande 5*). Motionärerna pekar på att 6 a § socialtjänstlagen, som stadgar att biståndet skall utformas så att det stärker biståndstagarens resurser att leva ett självständigt liv, saknar en viktig aspekt. För att kunna leva ett självständigt liv krävs också att man har möjlighet att ta eget ansvar.

I *motion So281 av Kerstin Heinemann (fp)* begärs att riksdagen hos regeringen begär en översyn av möjligheterna för kommunerna att ge ungdomar som studerar i gymnasieskolan socialbidrag i sådana speciella fall som beskrivs i motionen. Motionären pekar på att konflikter ibland uppstår mellan föräldrar och barn och att dessa kan bli så djupa och så långvariga att barnet/ungdomen tvingas att flytta hemifrån. I sådana lägen kan det uppstå problem med försörjningen. Motionären anser det befogat att i vissa fall göra avsteg från den regel som säger att ungdomar som går på gymnasiet inte är berättigade till socialbidrag.

Tre motioner handlar om kraven för bistånd i 6 c–e §§ i socialtjänstlagen.

I *motion So345 (m)* yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om villkorat bistånd (*yrkande 6*). Motionärerna anser att kommunerna bör kunna villkora bistånd även i andra fall än de som omfattas av lagändringen våren 1997. Villkoret bör kunna avse fler sorters aktiviteter och dessutom kunna tillämpas på alla som söker socialbidrag, inte bara ungdomar.

I *motion So489 av Ingrid Burman m.fl. (v)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att arbetsplikten för ungdomar bör tas bort ur socialtjänstlagen (*yrkande 3*). Motionärerna anför att det den 1 januari 1998 infördes nya bestämmelser i socialtjänstlagen som ger kommunerna rätt att begära att den som är under 25 år och som får

försörjningsstöd skall delta i arbete, praktik, utbildning eller annan kompetenshöjande verksamhet. Motionärerna anser att ett villkorande av rätten till försörjningsstöd på det sätt som nu skett strider mot socialtjänstlagens paragraf om respekt för individens självbestämmande och integritet. Det är viktigt att socialbidragen behåller sitt ursprungliga syfte att vara ett tillfälligt ekonomiskt stöd.

I *motion Ub499 av Sofia Jonsson m.fl. (c)* yrkas att riksdagen beslutar om sådan ändring av 6 c § socialtjänstlagen (1998:620) att studerande inte omfattas av kravet på att delta i anvisad praktik (*yrkande 24*). Vad gäller studenter som i många fall har sina studier att återvända till torde behovet av aktiveringsåtgärder emellertid vara begränsat. Socialtjänstlagen bör därför ändras så att studenter inte innefattas i möjligheten att begära motprestationer av socialbidragstagaren.

Två motioner berör barnfamiljernas ekonomiska situation.

I *motion So489 av Ingrid Burman m.fl. (v)* hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning över modeller och kostnader så att generella bidragshöjningar även får genomslag för barnfamiljer som uppbär socialt ekonomiskt bistånd (*yrkande 1*). Motionärerna anför att det är viktigt att höjningar av generella bidrag även innebär en höjning för de familjer som lever på socialbidrag. Det bör enligt motionärerna ske genom att riksnormen för barnfamiljer höjs med samma belopp som barnbidraget. En annan långsiktig lösning kan vara att barnbidraget lyfts ur normen så att framtida förändringar ej påverkar socialbidragen. Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande om vad i motionen anförts om att myndiga personer skall ha ett eget försörjningsstöd och att denna skyldighet inte skall åvila föräldrarna (*yrkande 2*). Enligt motionärerna lämnar samhället dubbla signaler. Ibland har myndiga unga personer nekats socialbidrag till eget boende och ”egen försörjning” med hänvisning till att föräldrarna skall ta försörjningsansvaret. Samtidigt är bostadsbidragen konstruerade så att dessa sänks när barnen blir myndiga med hänvisning till att barnen då skall ta eget ekonomiskt ansvar för sitt boende och inte räknas in i hushållet.

I *motion So414 av Thomas Julin m.fl. (mp)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att barnbidraget inte skall medräknas vid beräkningen av socialbidraget. Motionärerna anför att de ställer sig positiva till de aviserade höjningarna av barnbidraget. För dem som mest av alla behöver den här höjningen, de familjer som uppbär socialbidrag, innebär dock höjningen att socialbidraget minskar med lika mycket som barnbidraget höjs. Det är enligt motionärerna inte acceptabelt att barnen i de ekonomiskt mest utsatta familjerna riskerar att helt gå miste om barnbidragshöjningarna.

Bakgrund och tidigare behandling

I *betänkande 1998/99:SoU9* behandlade utskottet senast ett antal motioner från den allmänna motionstiden 1998, flera liknande de nu aktuella. I betänkandet ges en bred bakgrundsbeskrivning över ekonomiskt bistånd enligt

socialtjänstlagen, Socialstyrelsens allmänna råd om försörjningsstöd (SOSFS 1998:11), pågående arbete, uppföljning m.m. vartill hänvisas (s. 14–19).

Motionsyrkanden från Moderata samlingspartiet, med i huvudsak samma innehåll som den nu aktuella motion So345 yrkandena 3, 6 och 7, om riksnormen, om s.k. villkorat bistånd och om att ersätta korttida socialbidrag med lån behandlades i det av riksdagen godkända betänkandet 1998/99:SoU9. Utskottet vidhöll sin inställning i dessa frågor och avstyrkte yrkandena.

Motionsyrkanden om barnfamiljernas ekonomiska situation och om att en höjning av barnbidraget även bör komma de familjer till del som är i behov av socialbidrag till sin försörjning har behandlats av utskottet i det av riksdagen godkända betänkandet 1998/99:SoU9 (s. 16 f.).

I betänkandet behandlades också motionsyrkanden om avskaffande av skyldigheten enligt 6 c § socialtjänstlagen att delta i anvisad praktik m.m. I betänkandet ges en bakgrundsbeskrivning vartill hänvisas.

I betänkande 1996/97:SoU18, där regeringens proposition 1996/97:124 med förslag om bl.a. införandet av begreppet försörjningsstöd i socialtjänstlagen behandlades, förekom ett motionsyrkande från Vänsterpartiet med i huvudsak samma innehåll som det nu aktuella yrkandet, So489 yrkande 2, om att myndiga personer skall ha ett eget försörjningsstöd och att denna skyldighet inte skall åvila föräldrarna (s. 43). Utskottet avstyrkte motionsyrkandet med hänvisning till att det inte bör finnas något hinder mot att, enligt gällande praxis, beakta den samlade ekonomiska förmågan hos dem som lever i en hushållsgemenskap. Utskottet uttalade därvid att med hushållsgemenskap, förutom makar och andra som lever samman under äktenskapsliknande förhållanden, även bör avses den situationen att två eller flera personer stadigvarande bor i samma bostad på ett sådant sätt att flerpersonshushållets ekonomiska fördelar kan utnyttjas. Frågan har även berörts av Socialtjänstutredningen i dess slutbetänkande (s. 238–239).

Utskottet har i det av riksdagen godkända betänkande 1997/98:SoU10 behandlat ett motionsyrkande om att ungdomar under 21 år som fortfarande studerar skall ha en ovillkorlig rätt till socialbidrag för att fortsätta sina studier i de fall då föräldrar vägrar att ta ansvar för den unges försörjning (s. 16). Utskottet ansåg motionen i allt väsentligt tillgodosedd genom föräldrabalkens regler om föräldrars underhållsskyldighet samt socialtjänstlagens bestämmelser om bl.a. kommunens yttersta ansvar för att den enskilde får det stöd och den hjälp han eller hon behöver när inga andra möjligheter står till buds och allmänna skyldigheter som åligger socialnämnden när det gäller barn och ungdomar. Motionen avstyrktes.

Utskottet har i det av riksdagen godkända betänkande 1996/97:SoU18 behandlat de ändringar av socialtjänstlagen som innebar bl.a. förtydliganden av 6 § socialtjänstlagen och införandet av den s.k. riksnormen. Utskottet har därvid avstyrkt en motion från Centerpartiet med i huvudsak samma lydelse som den nu aktuella motion So450 yrkandena 4 och 5 med hänvisning till att de föreslagna ändringarna i propositionen (prop. 1996/97:124) utgjorde en bra avvägning mellan kommunens självbestämmande och den enskildes

behov av att få sina behov tillgodosedda när andra möjligheter inte står till buds. För en bakgrundsbeskrivning hänvisas till betänkandet (s. 40 f.).

I *budgetpropositionen* för år 2000 (volym 6 utg.omr. 9) anger regeringen att riksnormen enligt en av Socialstyrelsen utförd utvärdering synes ha blivit en enhetsnorm snarare än en miniminivå. Vidare framgår av utvärderingen att många kommuner har sänkt den godtagbara nivån för bidrag till bostads-kostnader och att barnfamiljer har fått mindre genomsnittligt bidrag.

Kommittén Valfärdsbokslut har i sitt delbetänkande Valfärd vid vägskalet (SOU 2000:3) pekat på att socialbidragen under 1990-talet ökat i de flesta tänkbara avseenden. Parallellt med expansionen har regelverk och kommunal policy förändrats under decenniet. Sammanfattningsvis kan enligt kommittén utvecklingen sägas ha gått i riktning mot minskad generositet och ökade krav. Vidare anförs att kommunernas möjlighet att ställa krav i form av medverkan i kommunala arbetsmarknadsinsatser har utökats, i synnerhet för ungdomar, och att kommunernas tolkning av vad det innebär att stå till arbetsmarknadens förfogande har skärpts.

Utskottets bedömning

Sedan bestämmelsen om den s.k. riksnormen i 6 b § socialtjänstlagen antogs av riksdagen har utskottet ansett det angeläget att nivån på det ekonomiska stödet till försörjning inte varierar alltför mycket mellan kommunerna. Denna inställning står fast. Vidare bör staten ha ansvaret för att den enskilde garanteras en miniminivå för de mest grundläggande behoven. Utskottet har inte heller ändrat inställning när det gäller frågan att ersätta korttida socialbidrag med lån. Motionerna So345 (m) yrkandena 3, 7 och 8 samt So450 (c) yrkande 4 avstyrks därför.

Det är heller inte aktuellt att utreda en försöksverksamhet med sociallån i enlighet med förslaget i motion So304 (v). Motionen avstyrks.

Socialtjänstutredningen har i sitt slutbetänkande analyserat begreppet skälig levnadsnivå från såväl rättslig som ekonomisk utgångspunkt. Betänkandet är för närvarande föremål för beredning i Regeringskansliet. Enligt utskottets mening bör riksdagen inte ta något initiativ. Motionerna So229 (m), So345 (m) yrkande 5 och So450 (c) yrkande 5 avstyrks.

Utskottet anser att motion So281 (fp) i allt väsentligt är tillgodosedd genom föräldrabalkens regler om föräldrars underhållsskyldighet samt socialtjänstlagens bestämmelser om bl.a. kommunens yttersta ansvar för att den enskilde får det stöd och den hjälp han behöver när inga andra möjligheter står till buds. Motionen avstyrks.

I motionerna So489 (v) yrkande 3 och Ub499 (c) yrkande 24 framförs kritik mot att försörjningsstöd i vissa fall skall kunna villkoras av deltagande i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet. I motion So345 (m) yrkande 6 begärs å andra sidan en utvidgning av socialnämndens befogenheter i detta hänseende. Utskottet anser inte att riksdagen skall frångå sitt tidigare ställningstagande i frågan om huruvida och i vilka fall försörjningsstöd skall

kunna villkoras enligt 6 c–e §§ socialtjänstlagen. Utskottet avstyrker därför de nämnda motionerna.

Utskottet vidhåller också sin inställning när det gäller frågan om åtgärder för att en höjning av barnbidraget även skall komma de familjer till del som är i behov av socialbidrag för sin försörjning. Med det nu sagda avstyrker utskottet motionerna So414 (mp) och So489 (v) yrkande 1.

Utskottet, som noterar att frågan om försörjningsstöd behandlats av Socialtjänstutredningen, vidhåller sin inställning i frågan om försörjningsstöd, varför motion So489 (v) yrkande 2 avstyrks.

Ideella skadestånds inverkan på rätten till ekonomiskt bistånd

Motionerna

I *motion So479 av Håkan Juholt m.fl. (s)* begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av regler för skadestånd i samband med behovsprövade bidrag. Motionärerna anser det orimligt att ersättningar som är avsedda att i någon mån kompensera för lidande eller kränkning eller båda betraktas som en resurs vid beviljandet av behovsprövade bidrag. Därför är det rimligt att riksdagen uttalar stöd för behovet av en översyn av rådande lagstiftning och regelverk, i syfte att skapa lika rättigheter för drabbade att tillgodogöra sig skadestånd som syftar till att kompensera för lidande eller kränkning.

I *motion Sk770 av Ingrid Burman m.fl. (v)* hemställs att regeringen ges till känna vad i motionen anförts om att ideella skadestånd och skadestånd som enligt punkt 1 ovan (avser yrkande 1 i motionen) likställs med ideella skadestånd inte skall tas med i underlagsberäkningen när det gäller beslut om ekonomiskt bistånd eller bostadsbidrag (*yrkande 2*). Motionärerna anser inte att det är rimligt att ideella skadestånd läggs till grund för underlagsberäkningen av bostadsbidrag eller ekonomiskt bistånd från det sociala. Motionärerna pekar på att ideellt skadestånd för våldtäkt, misshandel eller sexuella trakasserier betalas ut för psykiskt lidande, för extra vårdkostnader, exempelvis psykoterapi, och för att ge den drabbade möjligheter att läka den skada hon eller han utsatts för och gå vidare.

Bakgrund och tidigare behandling

Även denna typ av yrkanden har behandlats i det av riksdagen godkända betänkandet 1998/99:SoU9. Utskottet ansåg inte att riksdagen borde ta något initiativ i frågan då Socialstyrelsen nyligen uppmärksammat regeringen på saken.

Socialtjänstutredningen har, med anledning av att Socialstyrelsen påpekat att brottsoffer som får ideellt skadestånd kan nekas rätt till försörjningsstöd, i sitt slutbetänkande uppmärksammat de problem som är förknippade med hur ideella skadestånd skall bedömas i samband med ansökningar om socialbidrag. Utredningen ifrågasätter om det ideella skadeståndet skall användas för

att tillgodose behov av en grundläggande försörjning och anför att frågan eventuellt bör utredas i särskild ordning (s. 246 f.).

Från *Justitiedepartementet* har inhämtats att frågan kan komma att behandlas i anslutning till utarbetandet av den proposition angående brottsoffer som aviseras till maj 2000.

Riksdagen har nyligen med anledning av proposition 1998/99:139 *Ändring i lagen om ersättning till steriliserade i vissa fall m.m.* beslutat att anta ett förslag till ändring i lagen av innebörd att vid beräkningen av inkomstprövade socialförsäkringsförmåner och inkomstprövade kommunala bidrag och avgifter skall inte sådan ersättning som utgått till den ersättningsberättigade enligt lagen (1999:332) om ersättning till steriliserade i vissa fall beaktas (rskr. 1999/2000:25).

Utskottets bedömning

Frågan om ideella skadestånds inverkan på rätten till ekonomiskt bistånd kan enligt uppgift komma att övervägas under våren 2000 vid arbete med en proposition angående brottsoffer. Något initiativ från riksdagens sida är därför inte nu påkallat. Motionerna So479 (s) och Sk770 (v) yrkande 2 avstyrks.

Annat bistånd m.m.

Motionerna

I *motion So413 av Chris Heister m.fl. (m)* yrkas att riksdagen beslutar komplettera 6 § socialtjänstlagen med en bestämmelse om avlösning (*yrkande 11*). Motionärerna anför att avlösning innebär en stor hjälp särskilt för föräldrar till funktionshindrade barn som inte omfattas av LSS. Motionärerna anser att personer med funktionshindrade anhöriga skall ha rätt till avlösning.

I *motion So375 av Mikael Oscarsson (kd)* begärs att regeringen skall ges till känna vad i motionen anförts om att ge missbrukare rätt att överklaga vissa beslut enligt socialtjänstlagen, SoL, (1980:620). Motionären pekar på att beslut om missbrukarvård hänförs till socialtjänstlagens 6 g § varför de inte kan överklagas vad gäller beslutens lämplighet. I praktiken har lagändringen medfört att den enskilde missbrukaren är helt beroende av socialsekreterarens och ytterst socialnämndens goda vilja vad gäller val av vård. Motionären anser det inte värdigt en rättsstat att – av besparingsskäl på kort sikt – det förekommer att missbrukare nekas den vård de behöver och själva är motiverade för. Missbrukarna måste åtminstone få tillbaka sin rätt att överklaga beslut som kan påverka hela deras framtid, kanske även deras överlevnad.

I *motion So251 av Thomas Julin och Kerstin-Maria Stalin (mp)* begärs ett tillkännagivande av vad i motionen anförts om att alla beslut om bistånd med stöd av socialtjänstlagen skall kunna överklagas (*yrkande 1*). Motionärerna anför att de försämrade möjligheterna att överklaga beslut har lett till att de svagaste i samhället fått det sämre med den nya socialtjänstlagen, bl.a. har missbrukarvården blivit nedprioriterad. Motionärerna anser att det är viktigt

att åter ge de medborgare som behöver samhällets stöd rätt att överklaga kommunernas beslut om bistånd. Rätten att få överklaga ett offentligt fattat beslut är en central fråga i en demokrati.

Bakgrund och tidigare behandling

Motionsyrkanden liknande de nu aktuella har behandlats i det av riksdagen godkända betänkandet 1998/99:SoU9, vartill hänvisas (s. 21 f.). Utskottet ansåg att det pågående arbetet hos Socialstyrelsen att se över effekterna av de ändrade bestämmelserna rörande bl.a. missbrukarvården samt socialtjänstutredningens uppdrag att tydligare lagreglera anhörigstödet borde avvaktas. Motionerna avstyrktes.

Socialtjänstutredningen föreslår i sitt slutbetänkande Socialtjänst i utveckling (SOU 1999:97) att bestämmelserna om ekonomiskt bistånd i form av socialbidrag skall lyftas ut ur socialtjänstlagen och regleras i en särskild lag om socialbidrag. Utredningen förespråkar att bestämmelserna om socialbidrag skall utformas som rättighetsbestämmelser. Beslut om socialbidrag skall därigenom kunna överklagas genom förvaltningsbesvär. Vidare föreslås den nuvarande begränsningen av socialbidrag till akut tandvård upphöra. Det skall följaktligen vara möjligt att få socialbidrag också för annan tandvård. I Socialtjänstutredningens betänkande föreslås dessutom att den nuvarande regleringen i 73 § socialtjänstlagen av vilka beslut som får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol skall ersättas av ett stadgande med innebörd att alla beslut om bistånd som meddelats med stöd av 14 §, vilken är en motsvarighet till nuvarande 6 och 6 a §§ i socialtjänstlagen, får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

I betänkandet föreslås även att den nuvarande bestämmelsen i 5 § socialtjänstlagen som säger att socialnämnden *bör* genom stöd och avlösning underlätta för dem som vårdar närstående utgår och att lagen i stället tillförs en ny 11 § med följande lydelse: Socialnämnden *skall* genom stöd och avlösning underlätta för dem som vårdar närstående.

Socialstyrelsen har ett uppdrag att under en treårsperiod följa upp och utvärdera de nya bestämmelser som införts i socialtjänstlagen den 1 januari 1998. Enligt uppdraget skall återspeglingsrapporteringen särskilt belysa de ändringar som avser socialbidrag/försörjningsstöd, konsekvenserna av ändringarna i rätten att överklaga, missbrukarvårdens utveckling, kvalitets- och kompetensutveckling samt kraven på hänsyn till barnets bästa. I rapporten 1999:3 Ändringar i socialtjänstlagen görs en första avrapportering. Ytterligare rapporter kommer att redovisas 2000 och 2001.

Utskottets bedömning

Socialtjänstutredningen har i sitt slutbetänkande föreslagit vissa ändringar i socialtjänstlagen av innebörd att skyldigheten för socialnämnden att genom stöd och avlösning underlätta för dem som vårdar närstående förtydligas. Riksdagen bör inte föregripa kommande förslag på området. Motion So413 (m) yrkande 11 avstyrks därför.

Socialtjänstutredningen har vidare i sitt slutbetänkande föreslagit en utökad rätt att överklaga beslut meddelade med stöd av socialtjänstlagen. Utskottet anser att kommande förslag även på detta område bör avvaktas och avstyrker därmed motionerna So375 (kd) och So251 (mp) yrkande 1.

Våld mot kvinnor

Motionen

I motion *Ju748 av Inger Lundberg m.fl. (s)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stöd till miss-handlade kvinnor (*yrkande 2*). Motionärerna anför att riksdagens, i samband med kvinnovåldspropositionen, skärpta krav på socialtjänsten att stödja de miss-handlade kvinnorna måste följas upp av metodutveckling. Detta för att förbättra bemötandet av kvinnorna både hos socialtjänsten och sjukvården. Många kvinnor behöver också tekniskt stöd i form av s.k. skyddspaket.

Bakgrund och tidigare behandling

I den av riksdagen godkända *propositionen 1997/98:55 Kvinnofrid* (bet. 1997/98:JuU13, rskr. 1997/98:250) föreslogs ett antal åtgärder för att motverka våld mot kvinnor, bl.a. skärpt lagstiftning och ökade satsningar på förebyggande åtgärder och åtgärder som syftar till att utsatta kvinnor skall få ett bättre bemötande och omhändertagande. Vidare behandlades ett antal motioner liknande den nu aktuella i det av riksdagen godkända betänkandet 1998/99:SoU18, vartill hänvisas. Motionerna avstyrktes.

I *budgetpropositionen för år 2000* (utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg) anger regeringen att socialtjänstlagen den 1 juli 1998 har kompletterats med en ny bestämmelse som innebär att socialnämnden bör verka för att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet får stöd och hjälp att förändra sin situation (s. 95). Vidare har kvinnojourerna fått ett utökat årligt stöd med 6 miljoner kronor. I propositionen anförts bl.a. följande:

För att stödja kompetens- och metodutveckling inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården har Socialstyrelsen fått i uppdrag att leda ett utvecklingsarbete i frågor om våld mot kvinnor. Socialstyrelsen skall också fortlöpande följa och samla kunskap om prostitutionens omfattning och utveckling, sammanställa kunskap om de sociala insatser som bedrivs på lokal nivå samt ge stöd till utveckling och förbättring av insatserna.

I *regleringsbrevet för budgetåret 2000 för Socialstyrelsen* anges att styrelsen inom ramen för sitt utvecklingsarbete i frågor om våld mot kvinnor skall utvärdera och analysera de erfarenheter som Rikskvinnocentrum erhållit i sitt arbete med våldsutsatta kvinnor och i vilken mån dessa erfarenheter fungerar som modell för hälso- och sjukvården. Uppdraget skall redovisas senast den 15 augusti 2000.

Den 1 januari 1999 trädde *lagen (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster* i kraft. Den nya lagen skall ses som ett komplement till de sociala insatserna som syftar till att motivera de prostituerade att söka hjälp och ge dem det stöd de behöver för att komma bort från prostitutionen.

Regeringen har enligt *budgetpropositionen för år 2000* givit *Socialstyrelsen* i uppdrag att utreda hur en central kristelefon för våldsutsatta kvinnor skall komma till stånd, hur den skall organiseras, finansieras och vilken kompetens som bör finnas. *Socialstyrelsen* har överlämnat ett förslag till regeringen. Frågan bereds inom Regeringskansliet och diskussioner förs med kvinnojourernas centrala organisationer.

Enligt uppgift kommer *Socialstyrelsen* att i samband med årsrapporten den 1 mars 2000 att redovisa konsekvenserna av ändringarna i socialtjänstlagen vad avser stöd till våldsutsatta kvinnor.

Utskottets bedömning

Utskottet delar motionärernas bedömning att bemötandet av kvinnor som varit utsatta för våld måste förbättras. Metodutveckling för arbetet såväl inom socialtjänsten som inom hälso- och sjukvården är därvid en viktig komponent. *Socialstyrelsen* har ett uppdrag att leda ett utvecklingsarbete i frågor om våld mot kvinnor som bl.a. berör denna fråga. Uppdraget skall redovisas under innevarande år. Motion Ju748 (s) yrkande 2 är i huvudsak tillgodosedd.

Prostitution och utsatta unga kvinnor

Motionerna

I motion So424 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) yrkas att riksdagen begär att regeringen ger *Socialstyrelsen* i uppdrag att utvidga utvecklingsarbetet rörande dold prostitution så att det även omfattar prostitution som går att härleda till studior, massagekliniker, eskortverksamhet, porrklubbar, annonser i tidningar, TV eller via Internet (*yrkande 1*). Motionärerna är kritiska till att *Socialstyrelsen*, när den utvecklar arbetsmetoder mot dold prostitution, endast behandlar prostitution som går att härleda till barer och restauranger. Speciellt oroväckande är det faktum att minderåriga säljer sexuella tjänster på Internet. Samhället har i dag inte någon som helst kunskap om eller kontroll över detta problem. Motionärerna yrkar vidare dels att regeringen ger *Socialstyrelsen* i uppdrag att sammanställa en beskrivning av hur arbetet mot prostitution bedrivs runt om i Sverige och av den befintliga kunskapen om prostitution (*yrkande 2*), dels att regeringen ger *Socialstyrelsen* i uppdrag att få till stånd ett utbyte av existerande kunskap om och arbetsmetoder mot prostitution runt om i landet (*yrkande 3*). Motionärerna anser att *Socialstyrelsen* bör utföra en generell kartläggning av prostitutionens spridning. Dessutom bör ett material om den befintliga kunskapen rörande prostitution sammanställas. Motionärerna anser att ett utbyte av existerande kunskap och arbetsmetoder därefter bör komma till stånd. Ett sådant utbyte gagnar hela landet. Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande av vad i motionen anförts om behov av fortbildning av personal inom socialtjänst, rättsväsende och sjukvård samt behov av bra samarbetsformer och tydlig ansvarsfördelning mellan myndigheter (*yrkande 4*). Motionärerna betonar vikten av att polisens, sjukvårdens och socialtjänstens personal erhåller fortbildning som särskilt tar upp prostitutionsfrågan. Vidare bör myndigheterna precisera sina ansvarsom-

råden och utveckla samarbetsformer för arbetet mot prostitution. Motionärerna yrkar vidare att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behov av ytterligare kunskap om vad som hindrar och vad som gagnar en enskild persons kamp för att ta sig ur prostitution och könshandel (*yrkande 5*). Motionärerna begär även ett tillkännagivande av dels vad i motionen anförts om behov av ökat upplysningsarbete gentemot allmänheten (*yrkande 6*), dels vad i motionen anförts om behov av att skolan i sin undervisning berör prostitution (*yrkande 7*), dels ock vad i motionen anförts om att fortbildning av personal och upplysningsarbete skall ske utifrån en förståelse av prostitution som uttryck för ojämlika maktrelationer mellan könen i en patriarkal maktstruktur (*yrkande 8*). Enligt motionärerna står det redan i dag klart att män och kvinnor som vill ta sig ur prostitution måste möta förståelse, engagemang och tålmod inom den offentliga likaväl som den privata sfären om deras kamp skall få ett lyckat resultat. Det kräver förändring av allmänhetens likaväl som myndigheternas förståelse för prostitutionen och dess offer, något som förutom fortbildning för tidigare omnämnda yrkesgrupper kräver mer upplysande arbete gentemot allmänheten.

I *motion So352 av Carina Hägg m.fl. (s)* yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning med uppdrag att ta fram underlag för debatten om pornografin i det svenska samhället. Motionärerna anför att vuxenvärlden har ansvar för att, genom goda förebilder, forma ungas attityder till det motsatta könet. Närhet, sexualitet och kärlek är viktiga ingredienser i ett bra vuxenliv. De ungas attityder till sexualitet speglar det samhälle de lever i. Vuxenvärlden måste vara tydlig med var gränsen går mellan ömsesidighet och utnyttjande, likaväl som mellan sex på lika villkor och tvång, anför det. Det är nu dags att riksdagen tar initiativ till en bred utredning med uppdrag att ta fram bra underlag för den fortsatta debatten om pornografin i det svenska samhället. Det behövs forskning, likaväl som information till ungdomar och vuxna i samhället.

I *motion So476 av Barbro Feltzing (mp)* begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anförts dels om att en utredning bör göras om unga flickors utsatt-het (*yrkande 1*), dels om att ett informationsprogram riktat till ungdomar bör tas fram enligt intentionerna i motionen (*yrkande 2*). Motionären anför att unga flickor utsätts för krav på påtvingad ”avancerad” sex, som kan innebära att de är skadade efter sexdebuten. Porrfilmerna på kabel-TV och på Internet kommer rakt in i tonårsrummen och blir ett krav på flickorna att medverka i alltmer avancerade sexlekar. Motionären anser att en utredning och kartläggning behöver göras över unga flickors upplevelser i samband med påtvingad sex och bestående psykiska men. Ett program för information till skolor bör tas fram, och inte minst den faktiska makten över den egna kroppen behöver belysas.

I *motion A819 av Birger Schlaug m.fl. (mp)* yrkas ett tillkännagivande om vad i motionen anförts om att utreda pornografins skador och konsekvenser för t.ex. unga människor och hur detta påverkar dem i deras syn på sexualitet (*yrkande 26*). Motionärerna anför att pornografin förmedlar en snedvriden bild av både mäns och kvinnors sexualitet. Motionärerna vill att utbudet av pornografin i samhället skall minska genom att exponering av pornografi

förbjuds på samma sätt som reklam för tobak och alkohol är förbjuden. De vill även att reklam i rörelse skall falla under samma lag som annan reklam. Motionärerna anser att en tvärpolitisk utredning skall tillsättas för att utreda pornografins eventuella skador och konsekvenser, inte minst när det gäller ungdomar. Ett likalydande yrkande har framförts i *motion Ju722 av Birger Schlaug m.fl. (mp) (yrkande 6)*. Motionärerna anför att de vill verka för ett samhälle fritt från sexuellt förtryck såsom pornografi och anser därför att regeringen bör utreda pornografins skador och konsekvenser för t.ex. unga människor och hur detta påverkar dem i deras syn på sexualitet.

Bakgrund

Regeringen har i *proposition 1997/98:55* lagt fram förslag till åtgärder mot våld mot kvinnor, prostitution och sexuella trakasserier. Förslagen i propositionen grundar sig huvudsakligen på Kvinnovaldskommissionens slutbetänkande Kvinnofrid (SOU 1995:60) samt på 1993 års Prostitutionsutrednings betänkande Könshandel (SOU 1995:15). Riksdagen har behandlat propositionen i sitt av riksdagen godkända betänkande 1997/98JuU13 (rskr. 1997/98:250). Socialutskottet avgav yttrande till justitieutskottet (1997/98:SoU4y) över vissa delar av propositionen. Socialutskottet ansåg det angeläget att det utvecklas metoder och tillskapas resurser i kommunerna för att nå och erbjuda hjälp till de grupper av kvinnor som är svårast att nå nämligen de i inomhusprostitutionen, prostituerade med utländsk härkomst samt prostituerade som lider av psykisk sjukdom. Utskottet anförde vidare att ytterligare kunskap om de prostituerade kvinnornas bakgrund och motiv behövdes för att utforma behandlingsåtgärder men även när det gällde det förebyggande arbetet mot prostitution. Justitieutskottet delade socialutskottets bedömning att de då aktuella motionsyrkandena borde avstyrkas. Detta blev också riksdagens beslut.

Av propositionen framgår att regeringen den 16 december 1997 har formulerat myndighetsgemensamma uppdrag om våld mot kvinnor. Syftet med uppdraget är att konkretisera myndigheternas ansvar och skyldigheter att vidta åtgärder i frågor som rör våld mot kvinnor. En av de myndigheter som omfattas av uppdraget är Socialstyrelsen. Av Socialstyrelsens uppdrag framgår att den förutom att leda ett utvecklingsarbete i frågor om våld mot kvinnor även skall följa och samla kunskap om prostitutionens omfattning och utveckling samt de sociala insatser som bedrivs på lokal nivå.

Av *budgetpropositionen för år 2000* framgår att Socialstyrelsen förutom det ovan anförda även skall sammanställa kunskapen om de sociala insatserna som bedrivs på lokal nivå samt ge stöd till utveckling och förbättring av insatserna. Från *Socialstyrelsen* har inhämtats att den kartläggning av prostitutionens omfattning som för närvarande genomförs avser alla tänkbara sätt på vilka kontakt etableras mellan säljare och köpare av sexuella tjänster. En årsrapport beträffande arbetet kommer att avlämnas den 1 mars 2000.

Från *Folkhälsoinstitutet* har inhämtats att inom länsstyrelsernas projekt Operation Kvinnofrid arbete bedrivs som har anknytning till pornografi. Vidare har inhämtats dels att Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige (ROKS) driver visst lokalt arbete mot pornografi, dels att RFSU:s verksam-

het innefattar frågor om pornografi, dels ock att över 80 % av landets högskolor uppger att de behandlar pornografi inom sex- och samlevnadsundervisningen (Folkhälsoinstitutets rapport 1997:18).

Utskottets bedömning

Utskottet anser att de olika synpunkter som tas upp i motionerna So424 (v), So352 (s), So476 (mp), A819 (mp) yrkande 26 och Ju722 (mp) yrkande 6 är mycket viktiga. Utskottet anser att samhället på olika sätt och i olika sammanhang bör motverka prostitutionens och pornografins skadeverkningar och konsekvenser, särskilt vad beträffar unga människor. Det är viktigt att betona normbildningens och opinionsbildningens betydelse i sammanhanget. På många olika fronter, som också nämns i motionerna, gäller det att på sikt skapa värdefulla attitydförändringar. Flera av de frågor som tas upp i motion So424 (v) omfattas vidare av olika uppdrag som Socialstyrelsen har och som skall redovisas under innevarande år. Utskottet förutsätter att regeringen och ansvariga myndigheter följer utvecklingen och vidtar de åtgärder som kan behövas. Motionerna är åtminstone delvis tillgodosedda.

Vård av missbrukare

Motionerna

I motion So361 av Rolf Olsson m.fl. (v) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning om hur ett förstärkt förebyggande arbete kan initieras i landets kommuner (yrkande 1). Motionärerna anser att det behövs en förstärkning på alla områden av det förebyggande arbetet mot drogmissbruk. Motionärerna hemställer vidare att riksdagen begär att regeringen utreder och kartlägger behoven av mer varierade och verkningsfulla vård- och behandlingsinsatser för missbrukare (yrkande 2). Motionärerna anför att frivillighet och missbrukarnas aktiva medverkan i och inflytande över vårdens utformning är förutsättningar för goda resultat. Undantagsvis kan vård av vuxna missbrukare behöva ske med tvång, men arbetet för att fortsätta vården i frivilliga former måste därefter omedelbart inledas och bedrivs mycket aktivt. En tydlig utveckling under senare år är att behandlingsinsatserna alltmer sker i öppna former i missbrukarens närmiljö. Motionärerna begär vidare att riksdagen hos regeringen begär förslag och åtgärder som är ägnade att förbättra situationen för de psykiskt störda missbrukarna i enlighet med Socialstyrelsens utvärdering (yrkande 3.) Motionärerna pekar på att de psykiskt störda missbrukarna, ibland benämnda missbrukare med dubbel diagnos, särskilt måste bli föremål för stärkta insatser framöver. Enligt den utvärdering som Socialstyrelsen gjort av psykiatrireformen Valfärd och valfrihet?, är insatserna som gjorts för denna grupp klart otillfredsställande. Det är enligt motionärernas mening av central betydelse att regeringen i det fortsatta arbetet med att följa upp psykiatrireformen särskilt beaktar och initierar åtgärder som förbättrar situationen för de psykiskt störda missbrukarna.

I motion So489 av Ingrid Burman m.fl. (v) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av möjlighet till individuell missbruksvård med val av behandlingsinsatser (yrkande 8). Motionärerna pekar på behovet av ett ökat individuellt inflytande över vård och behandlingsform. Inom sjukvården talas det i dag mycket om patientens rätt. När det gäller missbruksvården och socialtjänsten är utvecklingstrenden en annan. I dag hänvisas alltfler människor med missbruksproblem till s.k. öppenvård trots att de aktivt söker och efterfrågar en plats på ett behandlingshem. Motionärerna anför att det när det gäller att upphöra med ett missbruk är viktigt att missbrukaren själv kommit till insikt. Den enskildes val av behandlingsform måste respekteras i större utsträckning. Detta innebär enligt motionärerna att det krävs en mer varierad vård för missbrukare med fler platser i behandlingshem.

I motion So296 av Elisabeth Fleetwood (m) begärs ett tillkännagivande av vad som anförts om frivilliga organisationers medverkan i vården av missbrukare. Motionären framhåller att många ideella organisationer och enskilda människor utför ett mycket värdefullt arbete i kampen mot drogmissbruk och i vården av missbrukare. Enligt motionären är verksamheten av särskilt stor betydelse för människor som av olika skäl inte vill ha kontakt med myndigheterna. Organisationernas arbete och engagemang får aldrig underskattas utan bör tvärtom stimuleras och uppvärderas i högre grad än som för närvarande är fallet. En bred samverkan med frivilliga organisationer och enskilda bör komma till stånd. Detta bör enligt motionären komma till uttryck i socialtjänstlagen.

I motion So213 av Thomas Julin m.fl. (mp) yrkas att riksdagen beslutar ändra 4 § i lagen om vård av missbrukare i enlighet med vad som anförts i motionen. Motionärerna anför att det under den senaste tiden i samtal med socialarbetare och polis framkommit att lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) i dag används mycket sparsamt. Kommunerna föredrar frivillig öppenvård och länsrätterna avslår i dag i större utsträckning än tidigare ansökningar om LVM. Många anser att ribban har satts så högt att LVM kommer i fråga först när missbrukarens liv är i överhängande fara. Enligt motionärerna har det förekommit att en ansökan om LVM, som begärts för en höggravid missbrukande kvinna för att skydda fostret, avslagits med motivet att den missbrukande kvinnans liv inte är i fara och att lagen inte tar hänsyn till fostret. Motionärerna anser att det är en allvarlig brist att lagstiftningen inte skyddar fostret, en brist som förmodligen medför att det föds barn som får bestående men till följd av moderns missbruk och samhällets passivitet. Lagen måste ändras så att även det väntade barnet får ett skydd. En mindre förändring som bör genomföras i lagstiftningen är vidare att ta bort beskrivningen av missbrukaren som en man.

Bakgrund och tidigare behandling

Utskottet behandlade motionsyrkanden om missbrukarvård senast i *betänkande 1998/99:SoU9 Socialtjänstfrågor*. Till detta betänkande och däri gjorda hänvisningar hänvisas för en bred bakgrundsredovisning (s. 25 f.). I betänkandet uttalade utskottet, med hänvisning till innehållet i utskottets

betänkande 1997/98:SoU17 *Vård av missbrukare m.m.* att de frivilliga organisationerna gör omfattande insatser för missbrukare. Utskottet ansåg att de ideella organisationerna utför ett värdefullt arbete inom det sociala området och att de har en viktig kompletterande roll, inte minst när det gäller insatser för missbrukare. Utskottet påpekade vidare att regeringen i propositionen *Ändring i socialtjänstlagen (1996/97:124)* anfört att samarbetet mellan frivilliga organisationer och samhället ytterligare bör utvecklas.

I *budgetpropositionen för år 2000* (utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg) anförs att det under socialministerns ledning finns en nationell ledningsgrupp med uppgift att samordna och stödja ett förstärkt långsiktigt alkohol- och drogförebyggande arbete. I syfte att pröva nya metoder för att stärka unga människors vilja och förmåga att avstå från narkotika och skjuta upp alkoholdebuten har ledningsgruppen tagit initiativ till ett antal projekt av nationellt intresse. En gemensam utgångspunkt är enligt propositionen att aktivt söka engagera ungdomarna själva och utgå ifrån deras egna erfarenheter och uppfattningar. Regeringen disponerar årligen 30 miljoner kronor för alkohol- och narkotikapolitiska åtgärder att användas bl.a. i detta arbete.

I propositionen anförs vidare:

Regeringen kan konstatera att det har skett en fortsatt förskjutning mot öppenvård, korta vårdtider och skyddat boende med stöd. Efterfrågan på tvångsvård verkar ha stabiliserat sig. Det är dock svårt att veta vad denna utveckling betyder för den enskilde missbrukaren. Socialstyrelsen har i sina uppföljningar av utvecklingen inom missbrukarvården inte kunnat konstatera en generell neddragning av resurser och insatser för vuxna missbrukare. Det finns dock vissa tecken som kan tyda på att missbrukare inte erbjuds relevanta insatser i en tidig fas av missbruket, vilket i sin tur kan innebära att missbruket utvecklas och förvärras. Det är därför angeläget att fortlöpande följa och uppmärksamma förändringar i vården.

I budgetpropositionen anförs dessutom att det är angeläget att utveckla kunskapen om missbrukarvårdens effekter. Ett långsiktigt utvärderingsarbete pågår såväl inom Centrum för utvärdering av metoder i socialt arbete, vid Socialstyrelsen som vid Statens institutionsstyrelse.

Enligt propositionen har Narkotikakommissionen (dir. 1998:18) som ett av sina uppdrag att analysera utvecklingen av missbrukarvårdens och kriminalvårdens behandlingsprogram, värdera dess resultat och effekter i förhållande till insatta resurser samt föreslå åtgärder för att stärka rehabiliteringen av missbrukare, bl.a. genom förbättrad samverkan mellan olika huvudmän och aktörer. Kommissionens överväganden kommer att ligga till grund för framtida ställningstaganden i fråga om missbrukarvårdens utveckling, anförs det.

Regeringen har i ett beslut den 27 maj 1999 tillkallat en särskild utredare med uppgift att beskriva och analysera de problem som finns i dag vid samverkan mellan landstingens hälso- och sjukvård och kommunernas vård och omsorg på områden där det finns behov och intresse av att samverka. Utredaren skall vidare lämna förslag till lösningar som förbättrar möjligheterna till samverkan mellan kommuner och landsting på dessa områden. Av direktiven för utredningen (1999:42) framgår att behov av samverkan har uppmärk-

sammats bl.a. när det gäller missbrukare med psykiska problem, där insatser från såväl socialtjänsten som den psykiatriska vården behövs. Uppdraget skall redovisas till regeringen senast den 30 september 2000.

Utskottets bedömning

De frågor som tas upp i motionerna So361(v) och So489 (v) yrkande 8 ligger inom ramen för det arbete som bedrivs i den nationella ledningsgruppen som samordnar och stöder ett förstärkt förebyggande långsiktigt alkohol- och drogförebyggande arbete, det långsiktiga utvärderingsarbete som bedrivs inom Centrum för utvärdering av metoder i socialt arbete, Socialstyrelsen och Statens institutionsstyrelse samt den utredning som regeringen tillsatt för att beskriva och analysera de problem som finns i dag vid samverkan mellan landstingens hälso- och sjukvård och kommunernas vård och omsorg. Frågorna ryms också inom Narkotikakommissionens uppdrag. Riksdagen bör inte föregripa kommande förslag på området. Motionerna avstyrks.

Vad beträffar förslaget i motion So296 (m) vidhåller utskottet att frivilligorganisationerna har en stor betydelse när det gäller att komplettera samhällets insatser på det sociala området. Enligt 5 § socialtjänstlagen har redan socialnämnden i uppgift att samarbeta med bl.a. andra samhällsorgan, organisationer och föreningar. Motionen är i någon mån tillgodosedd och avstyrks.

När det gäller lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) är det angeläget att länsstyrelserna i sin tillsynsverksamhet ser till att lagen efterföljs och verkligen tillämpas när så är erforderligt. Utskottet, som i och för sig delar motionärernas omsorg om det ofödda barnets hälsa, finner dock inte skäl att genom ändring av 4 § i lagen ändra de grundläggande förutsättningarna för när vård skall beredas med stöd av lagen. Den språkliga ändring som efterlyses av motionärerna synes inte heller erforderlig. Motion So213 (mp) avstyrks.

Kompetens och kvalitet

Motionerna

I motion So273 av Yvonne Oscarsson m.fl. (v) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utbildningen av socialtjänst- och sjukvårdspersonal när det gäller kvinnors och mäns alkoholberoende (*yrkande 1*) och om behovet av särskilda informationsinsatser för dem som arbetar med ungdomar och för personal inom socialtjänst- och sjukvårdsområdena (*yrkande 2*). Motionärerna anför att undervisning i och om hur man tidigt upptäcker missbruk bör ingå som ett obligatoriskt ämne i de utbildningar som berör socialtjänst- och sjukvårdsområdena. Motionärerna pekar också på ett stort behov av forskningsinsatser när det gäller flickors och kvinnors alkoholvanor. Det behövs vidare också enligt motionärerna ett stort mått av informationsinsatser till dem som arbetar med ungdomar samt till socialtjänst- och sjukvårdspersonal.

I *motion So251 av Thomas Julin och Kerstin-Maria Stalin (mp)* begärs att regeringen skall ges till känna vad i motionen anförts om att inrätta sociala förtroendenämnder (*yrkande 2*). Motionärerna anför att det inom vården länge har funnits förtroendenämnder, numera patientnämnder, och att det behövs liknande nämnder även när det gäller socialtjänstfrågor. Motionärerna anser att regeringen skall ges i uppdrag att återkomma till riksdagen med ett förslag om att inrätta sociala förtroendenämnder.

I *motion So406 av Helena Frisk (s)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av kunskap om elöverkänslighet. Motionären anför att det finns en växande grupp i det svenska samhället som lider av elöverkänslighet. En betydande grupp av dessa människor känner sig dessutom illa bemötta av socialtjänsten, sjukvården och det omgivande samhället. Enligt motionären är det viktigt att kunskap om elöverkänslighet finns hos dem som handlägger ärenden inom socialtjänsten och hos dem som arbetar i sjukvården.

I *motion So444 av Ulla Wester (s)* begärs ett tillkännagivande om att kvalitetssäkra det sociala arbetet genom införande av statlig legitimation. Enligt motionären är klientsäkerheten det viktigaste argumentet för införande av legitimation. Ett annat argument är att psykosocialt arbete, som många gånger handlar om människors hela existens, behöver få en stärkt ställning. Yrkes stolthet och därmed ökad arbetsglädje gynnar den enskilda socialarbetaren och därmed också klienterna.

I *motion So450 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning av kvalitetssäkring av vårdnadsutredningar genom en second opinion (*yrkande 3*). Motionärerna pekar på att en vårdnadsutredning i många fall är avgörande för vem som skall få vårdnaden om barnen vid en tvist. En vårdnadsutredning som bygger på felaktigheter eller som på annat sätt ger en missvisande bild ligger trots detta till grund för den kommande processen. Enligt motionärerna finns det därför anledning att kvalitetssäkra de vårdnadsutredningar som socialtjänsten ansvarar för vid skilsmässa eller separation. En väg kan vara att införa en s.k. second opinion, dvs. möjlighet till ytterligare en social prövning om endera parten anser sig missbedömd.

I *motion Ju910 av Siw Persson och Johan Pehrson (fp)* begärs ett tillkännagivande till regeringen vad i motionen anförts om en utvärdering, utifrån frekvensen av återfall i brott, av socialtjänstens insatser för de ungdomar som dömts till vård inom socialtjänsten (*yrkande 4*). Motionärerna pekar på att nästan tre av fyra ungdomar som av domstol dömts till vård inom socialtjänsten döms för nya brott inom tre år. Denna siffra ligger långt över det totala genomsnittet för alla ungdomar som lagförts för brott (ca 40 %). Socialtjänstens misslyckande är enligt motionärerna uppenbart och dess arbete måste noggrant utvärderas och omformas. Regeringen bör se till att detta arbete påbörjas.

Motionsyrkanden om kompetens och kvalitet behandlades av utskottet senast i *betänkande 1998/99:SoU9* (s. 34–36). I betänkandet underströk utskottet betydelsen av hög kvalitet i socialtjänstens insatser och av att personalen har lämplig utbildning och erfarenhet. Utskottet anförde vidare att klienten måste känna trygghet i mötet med personalen och få respekt för sin integritet.

I Socialtjänstutredningens slutbetänkande *Socialtjänst i utveckling* anfördes (s. 271 f.) att ett arbete med att utveckla olika former av klagomålshantering i dag pågår i många kommuner. Det påpekas vidare att det med hänsyn till rättssäkerhetsaspekten är viktigt att kommunerna i sitt utvecklingsarbete överväger även oberoende kommunala forum som den enskilde kan vända sig till för att få vägledning om kommunala tjänster samt för att få framföra sina erfarenheter av kontakter med socialtjänsten.

Frågan om att kvalitetssäkra det sociala arbetet genom att införa en statlig legitimation har behandlats av *1994 års behörighetskommitté* i dess betänkande *Ny behörighetsreglering på hälso- och sjukvårdens område m.m.* (SOU 1996:138). Betänkandet lades till grund för den av riksdagen antagna *propositionen 1997/98:109 Yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område* (bet. 1997/98:SoU22, rskr. 1997/98:290). Enligt kommitténs uppfattning fanns det goda skäl att ställa höga krav beträffande utbildning och lämplighet hos de personer som deltar i beslutsprocesser och handläggning av ärenden inom socialtjänsten. Personal inom socialtjänsten är dock på ett annat sätt än inom hälso- och sjukvården beroende av vad som beslutats av politiskt tillsatta nämndledamöter. Vidare föreligger inte inom socialtjänsten någon motsvarighet till hälso- och sjukvårdspersonalens särskilda ansvar för medicinska åtgärder. Kommittén pekade också på variationerna i utbildningsbakgrund och erfarenheter hos personer verksamma inom socialtjänsten. Kommitténs uppfattning var att ett legitimationsförfarande för yrken inom socialtjänsten enligt modell från hälso- och sjukvården inte borde skapas för socialtjänstområdet. Däremot ansåg kommittén att det kunde finnas skäl att överväga en behörighetsreglering eller kompetensreglering knuten till vissa tjänster. I propositionen föreslogs inte att legitimation skulle införas för socionomer.

I utskottets ovan redovisade betänkande 1998/99:SoU9 har frågan om behovet av en utvärdering, utifrån frekvensen av återfall i brott, av socialtjänstens insatser för de ungdomar som dömts till vård inom socialtjänsten, behandlats (s. 35). I betänkandet redovisas att nya bestämmelser sedan den 1 januari 1999 gäller i bl.a. brottsbalken och socialtjänstlagen om den straffrättsliga påföljden överlämnande till vård inom socialtjänsten (prop. 1997/98:96 Vissa reformer av påföljdssystemet, bet. 1997/98:JuU21, rskr. 1997/98:275). Ändringarna har, anfördes det, införts mot bakgrund av den kritik som lämnats mot påföljden, bl.a. att den skulle vara ineffektiv, och har till syfte att förstärka överlämnandepåföljden så att den skall kunna utgöra ett trovärdigt alternativ till övriga påföljder även i framtiden. De nya bestämmelserna innebär bl.a. att rätten får överlämna en ung lagöverträdare till vård inom socialtjänsten enbart under förutsättning att det finns en av socialnämnden upprättad vårdplan. Det krävs vidare att rätten anser att socialtjän-

tens planerade åtgärder är tillräckligt ingripande. Domstolen skall meddela en särskild föreskrift om att den unge skall genomgå vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen. Därigenom får den unge ett klart besked om vad som förväntas av honom. Om den unge bryter mot föreskriften kan det ytterst leda till att rätten undanröjer överlämnandepåföljden och ersätter den med annan påföljd. Ett undanröjande kan ske även då socialtjänsten ändrar uppfattning om vilka insatser som bör göras för den dömda.

Regeringen har i ett beslut den 23 september 1999 givit *Socialstyrelsen* i uppdrag att i samråd med berörda intressenter utforma ett förslag till nationellt stöd för kunskapsutveckling inom socialtjänsten m.m. Beslutet har sin bakgrund i behovet av att i ökad utsträckning värdera effekter och resultat av socialtjänstens insatser för den enskilde. Uppdraget skall avrapporteras senast den 30 september 2000. Av beslutet framgår bl.a. följande. Det är angeläget att i större utsträckning tillvarata erfarenheterna från kommunernas lokala utvecklingsarbete. Syftet med det nationella stödet är att skapa en struktur för systematisk kunskapsuppbyggnad och effektiv kunskapspridning så att socialtjänstens insatser i större utsträckning kan baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet. Behovet av att utveckla individbaserad statistik inom socialtjänstområdet liksom frågan hur socialtjänstens personal i större utsträckning skall engageras i kunskapsbildningen betonas också.

Från *Brottsförebyggande rådet* har inhämtats att man inom kort avser att sammanträffa och överenskomma med Socialstyrelsen om hur en gemensam utvärdering av effekterna av ändringarna beträffande påföljden överlämnande till vård enligt socialtjänstlagen skall genomföras.

Utskottets bedömning

Utskottet anser det mycket angeläget att kommunerna utvecklar former för hanteringen av klagomål beträffande socialtjänsten. Socialtjänstutredningen har i sitt slutbetänkande givit förslag på hur detta kan gå till och betonat vikten från rättssäkerhetssynpunkt av ett fungerande system för en sådan hantering. Riksdagen bör inte föregripa kommande förslag. Utskottet avstyrker därför motion So251 (mp) yrkande 2.

Utskottet vill ånyo understryka vikten av hög kvalitet i socialtjänstens insatser och av att personalen har lämplig utbildning och erfarenhet. En bestämmelse som skall garantera kvalitet i socialtjänstens verksamhet och insatser samt framhålla vikten av hög kompetens hos de olika personalgrupperna infördes i socialtjänstlagen den 1 januari 1998. Utfallet av bestämmelsen har utvärderats av Socialstyrelsen i rapporten 1999:3 *Ändringar i socialtjänstlagen*. Frågan om kvalitetssäkring av vård och omsorg har även behandlats i Socialtjänstutredningens slutbetänkande inom ramen för frågan om hur tillsynen över socialtjänsten kan effektiviseras. Utskottet anser inte att riksdagen bör ta något initiativ med anledning av motionerna So273 (v), So406 (s), So444 (s) och So450 (c) yrkande 3.

Påföljden överlämnande till vård inom socialtjänsten försågs den 1 januari 1999 med nya bestämmelser för att stärkas. Enligt uppgift från Brottsförebyggande rådet avses inom kort en överenskommelse träffas med Socialsty-

relsen om hur en gemensam utvärdering av effekterna av ändringarna beträffande påföljden skall genomföras. Motion Ju910 (fp) yrkande 4 är därför tillgodosedd.

1999/2000:SoU6

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *allmänna utgångspunkter för socialtjänsten m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So282, 1999/2000:So345
yrkandena 1, 2 och 4 samt 1999/2000:Sf615 yrkande 3,

res. 1 (m)

2. beträffande *ny utredning av hela socialtjänstlagstiftningen*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So450 yrkande 1,

res. 2 (c)

3. beträffande *statens ansvar för Stockholm-Arlanda flygplats*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So232,

4. beträffande *överflyttning av ärenden*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So333,

5. beträffande *riksnormen m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So345 yrkandena 3, 7 och
8 samt 1999/2000:So450 yrkande 4,

res. 3 (m)

res. 4 (kd, c)

6. beträffande *försöksverksamhet*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So304,

res. 5 (v)

7. beträffande *skälig levnadsnivå*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So229, 1999/2000:So345
yrkande 5 och 1999/2000:So450 yrkande 5,

res. 6 (m)

res. 7 (c)

8. beträffande *socialbidrag till ungdomar*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So281,

9. beträffande *villkor för försörjningsstöd*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So345 yrkande 6,
1999/2000:So489 yrkande 3 och 1999/2000:Ub499 yrkande 24,

res. 8 (m)

res. 9 (v, kd, mp)

res. 10 (c)

10. beträffande *barnfamiljernas ekonomiska situation*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So414 och 1999/2000:
So489 yrkande 1,

res. 11 (v, kd, mp)

11. beträffande *rätten till eget försörjningsstöd*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So489 yrkande 2,

res. 12 (v, kd, mp)

12. beträffande *ideella skadestånd*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So479 och 1999/2000:
Sk770 yrkande 2,

res. 13 (kd, c, mp)

res. 14 (v)

13. beträffande *stöd och avlösning*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So413 yrkande 11,

res. 15 (m, mp)

14. beträffande *överklagningsrätt*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So251 yrkande 1 och
1999/2000: So375,

res. 16 (mp)

15. beträffande *metodutveckling*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju748 yrkande 2,

16. beträffande *prostitution och pornografi m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So352, 1999/2000:So424,
1999/2000:So476, 1999/2000:A819 yrkande 26 och 1999/2000:Ju722
yrkande 6,

res. 17 (v)

res. 18 (mp)

17. beträffande *vård av missbrukare*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So361 och 1999/2000:
So489 yrkande 8,

res. 19 (v, kd, mp)

18. beträffande *frivilligorganisationer*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So296,

19. beträffande *ändring av lagen om vård av missbrukare i vissa fall*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So213,

res. 20 (kd, mp)

20. beträffande *sociala förtroendenämnder*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So251 yrkande 2,

res. 21 (kd, mp)

21. beträffande *kompetens och kvalitet*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So273, 1999/2000:So406,
1999/2000:So444 och 1999/2000:So450 yrkande 3,

res. 22 (kd, c)

res. 23 (v)

res. 24 (mp)

22. beträffande *överlämnande till vård inom socialtjänsten*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju910 yrkande 4.

Stockholm den 3 februari 2000

På socialutskottets vägnar

Ingrid Burman

I beslutet har deltagit: Ingrid Burman (v), Chris Heister (m), Susanne Eberstein (s), Margareta Israelsson (s), Rinaldo Karlsson (s), Chatrine Påls-son (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Conny Öhman (s), Elisebeht Markström (s), Rolf Olsson (v), Thomas Julin (mp), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp), Lars Elinderson (m), Kent Härstedt (s) och Rosita Runegrund (kd).

Reservationer

1. Allmänna utgångspunkter för socialtjänsten m.m. (mom. 1)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 9 börjar med ”När det gäller” och slutar med ”tillgodosedd och avstyrks” bort ha följande lydelse:

Svensk välfärdsdebatt präglas alltför mycket av politikens fixering vid de egenkonstruerade systemen och det politiska spelet kring dessa. Välfärdspolitiken medel i stället för välfärdspolitikens mål står enligt utskottet i centrum för den politiska konflikten.

Utskottet anser att socialpolitik skall utgå från en syn på människan som medborgare, individ och social varelse. Den bygger på att alla människor har ett specifikt människovärde och måste mötas med integritet, respekt och värdighet. Utskottet anser vidare att socialpolitiken skall vara subsidiär. Det skydds nät som utgörs av de naturliga gemenskaper som varje människa lever i, ”den lilla världen” – familjen, släkt och vänner, grannar, medarbetare, arbetskamrater och föreningsliv m.m. – bör stärkas.

Att vara bidragsberoende innebär att inte ha kontroll över den egna ekonomiska situationen. Utskottet ser det som ett egenvärde att en familj kan leva på den egna lönen, och att den har möjlighet att själv kunna göra viktiga prioriteringar. När politiska beslut om skattesatser och bidragsnivåer har större betydelse för en familjs ekonomiska situation än den egna ansträngningen och arbetsinsatsen växer misstroende, frustration och alienation. Skattepolitik och socialpolitik måste enligt utskottet gå hand i hand.

Utskottet vill uppmuntra och stödja människors egen framtidsplanering och göra det möjligt att påverka sin situation och ta ansvar för sitt liv. Ibland behövs dock stöd för att kunna, eller orka, räcka en hjälpande hand. Ibland räcker inte detta, utan det krävs större insatser – professionella vårdinsatser, omfattande vård och omsorg eller långvarigt försörjningsstöd.

Incitament för det civila samhället att öka insatserna inom den sociala sektorn bör enligt utskottets mening skapas. ”Konkurrens” mellan offentliga, ideella och privata insatser ökar förutsättningarna för olika former av t.ex. professionella intressen, ideella och religiösa organisationer eller inriktningar – med olika etnisk eller kulturell bakgrund – att engagera sig i socialt arbete. Ett varierat utbud av olika vård- och behandlingsformer och olika huvudmän skapar en flexibilitet som ökar förutsättningarna för att finna adekvata insatser för människor med olika sociala problem. Socialstyrelsen har visat att en

genomsnittlig socialbidragstagare betalar mer i skatt än vad hon eller han får i socialbidrag. Det är en rundgång mellan skatter och bidrag. Hushållen betalar skatter med ena handen och tar emot bidrag med den andra vilket får till följd att skattehöjningarna skapar behov av ytterligare bidrag. En naturlig princip borde enligt utskottet vara att den som betalar skatt inte samtidigt skall behöva bidrag och att den som får bidrag inte skall behöva betala skatt.

De höga marginaleffekter som finns i skatte- och transfereringssystemen är enligt utskottet ett stort hot mot integration och social rättvisa. Att ta kortvariga arbeten, att börja arbeta efter arbetslöshet och att gå från deltid till heltid lönar sig ibland inte alls. De höga trösklar till arbetsmarknaden som bl.a. skapas av marginaleffekterna i skatte- och transfereringssystemen är en direkt orsak till att många människor utestängs från den sociala gemenskap, det inflytande och den känsla av att vara behövd som ett arbete medför.

Om marginaliseringen på arbetsmarknaden fortsätter att öka får detta allvarliga långsiktiga sociala följder. Arbete har enligt utskottet ett egenvärde och ger självkänsla. Systemen bör utformas så att utbildning och arbete lönar sig bättre.

Socialbidraget tenderar alltmera att utvecklas till en socialförsäkring. Systemet var tänkt att vara ett yttersta skyddsnät vid tillfälliga ekonomiska problem, men det har för många omvandlats till en permanent försörjningskälla i stället för arbete och andra rimligare lösningar. Undersökningar visar t.ex. regelmässigt att över 50 % av socialbidragskostnaderna beror på arbetslöshet som alltså är den främsta anledningen till långvarigt socialbidragsberoende. Denna utmaning kan mötas t.ex. genom utbyggnad av de statliga transfereringssystemen för att avlasta socialbidragskontot. Alternativt kan man försöka möta utvecklingen inom ramen för socialbidragssystemet.

Generellt sett tror utskottet inte att det är önskvärt med en sådan utbyggnad av statliga transfereringssystem som uteslutande syftar till att avlasta socialbidragskontot. Utbyggda transfereringssystem medför högre bidragsutbetalningar för den offentliga sektorn som helhet. Anledningen är bl.a. att transfereringssystemen styrs av generella regler till skillnad från socialbidraget som prövas individuellt. Nya transfereringssystem på statlig nivå måste kunna motiveras på sina egna meriter, inte som en avlastning av socialbidragskontot.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So282 (m) och So345 (m) yrkandena 1, 2 och 4 som sin mening ge regeringen till känna. Motion Sf615 (fp) yrkande 3 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *allmänna utgångspunkter för socialtjänsten m.m.* att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So282 och 1999/2000:So345 yrkandena 1, 2 och 4 och med avslag på motion 1999/2000:Sf615 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del utskottets betänkande som börjar med "Utskottet anser" på s. 9 och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det behöver göras en total översyn av hela socialtjänstlagstiftningen. Regeringen har tillsatt en särskild utredare som nyligen avlämnat sitt betänkande Socialtjänst i utveckling (SOU 1999:97). Utredningens uppdrag var begränsat till några delar i lagstiftningen, främst att se över biståndets konstruktion och funktion. Den nuvarande socialtjänstlagstiftningen är från 1980 och därefter har det gjorts justeringar, i större och mindre omfattning. Samhällsutvecklingen har gjort att socialtjänsten får ta ett allt större ansvar för människors grundläggande trygghet, och många människor har så låga inkomster att de inte klarar av sin försörjning på egen hand. Enligt utskottet bör det göras en total översyn av hela socialtjänstlagstiftningen. Utredningen bör få i uppdrag att göra en samlad översyn av den enskildes rätt i hela lagstiftningen, socialtjänstens samarbete med det omgivande samhället och klarlägga om det finns uppgifter inom socialtjänsten som bör flyttas bort därifrån.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So450 (c) yrkande 1 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *ny utredning av hela socialtjänstlagstiftningen* att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So450 yrkande 1 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Riksnormen m.m. (mom. 5)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 14 börjar med "Sedan bestämmelsen" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet är kritiskt mot att en del av det ekonomiska biståndet till försörjning beräknas enligt en för hela landet gällande riksnorm som fastställs av regeringen. Detta förfarande strider mot principen om det kommunala självstyret. Det är kommunerna som enligt socialtjänstlagen har det yttersta ansvaret när det gäller att hjälpa människor i svåra situationer. Enligt utskottets mening är det rimligt att den som finansierar en utgift också får bestämma nivån på densamma. Utskottet anser vidare att det är viktigt att det lokala löneläget och kostnadsbilden på orten kan beaktas när bidragsnivåerna skall bestämmas. Socialtjänstens stödinsatser skall utgå från en helhetssyn där det ekonomiska biståndet endast utgör en del. Riksnormen medför enligt utskottets mening en uppenbar risk att kommunerna gör slentrianmässiga bedömningar av vilket hjälpbehov som föreligger och inte väger det ekonomiska biståndet mot andra stöd- och hjälpåtgärder som kan vara lämpliga.

Många söker socialbidrag endast under kortare perioder, t.ex. mellan två anställningar, och har annars normala inkomstmöjligheter. Utskottet anser att kommunerna i situationer där en person mer tillfälligt hamnar i ekonomiska svårigheter bör ges möjlighet att ersätta socialbidraget med ett lån. Den enskilde skall inledningsvis kunna få hjälp i form av lån upp till ett bestämt maximibelopp, och om behov av bistånd därefter fortfarande föreligger skall socialbidrag kunna utgå. Enligt utskottet måste kommunerna också ha möjlighet att kräva återbetalning av lånet. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag i enlighet med vad som anförts.

Vad utskottet nu anført bör riksdagen med anledning av motion So345 (m) yrkandena 3, 7 och 8 som sin mening ge regeringen till känna. Motion So450 (c) yrkande 4 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *riksnormen m.m.*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So345 yrkandena 3,7 och 8 och med avslag på motion 1999/2000:So450 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført.

4. Riksnormen m.m. (mom. 5)

Chatrine Pålsson (kd), Kenneth Johansson (c) och Rosita Runegrund (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 14 börjar med "Sedan bestämmelsen" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

I Socialstyrelsens utvärdering av försörjningsstöd konstateras att riksnormen har blivit en enhetsnorm i stället för en riksnorm. Enligt utskottet är det socialtjänsten, och ytterst de förtroendevalda, som skall ha ansvaret för bedömningar utifrån de förutsättningar som finns och de åtgärder som krävs, baserade på de lokala förutsättningarna. Utskottet vill också understryka att socialtjänsten skall ha ett samlat perspektiv och att den enskildes behov skall bedömas utifrån en helhetssyn. Frågan om det ekonomiska biståndet skulle därvid utgöra en viktig del. Riksnormen som den nu är konstruerad ger inte den rättvisa som bör eftersträvas för landets invånare. Att den i princip är utformad i kronor och ören gör att biståndet i vissa delar av landet är otillräckligt medan det i andra delar kan upplevas som alltför generöst. Enligt utskottets mening är det bättre att i lagtexten ange socialbidragets konstruktion och innehåll och att kommunerna fastställer beloppets storlek med utgångspunkt i kostnadsnivån i kommunen. Med en sådan konstruktion, där normens innehåll regleras i lag, uppnås bättre enhetlighet i landet och en bättre anpassning till rådande levnadsförhållanden.

Vad utskottet nu anført bör riksdagen med anledning av motion So450 (c) yrkande 4 som sin mening ge regeringen till känna. Motion So345 (m) yrkandena 3, 7 och 8 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *riksnormen m.m.*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So450 yrkande 4
och med avslag på motion 1999/2000:So345 yrkandena 3, 7 och 8
som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Försöksverksamhet (mom. 6)

Ingrid Burman och Rolf Olsson (båda v) anser

dels att del av utskottets betänkande som på s. 14 börjar med ”Det är heller”
och slutar med ”Motionen avstyrks” bort ha följande lydelse:

Ökade sociala klyftor, arbetslöshet och sociala nedskärningar har medfört
att många människor fått svårt att klara sin försörjning. Dessa tendenser finns
inte bara i Sverige utan tycks vara genomgående i jämförbara länder. I Fin-
land genomför man på prov något man kallar sociallån. Dessa går ut på att
människor som kommit på obestånd eller saknar marginaler i sin hushållse-
konomi och behöver pengar för att uppsöka tandläkare, eller till köp av nå-
gon nödvändig kapitalvara, kan få hjälp med att få kommunala borgenslån.
Dessa lån ges med mycket låg ränta och med en amorteringstakt som är
avpassad till den utsattes betalningsförmåga. Kommunerna handhar dessa
lån, men får någon form av statsgaranti. Erfarenheterna av detta system är
såvitt utskottet kunnat inhämta goda. Det finska systemet och erfarenheterna
av detta bör därför enligt utskottets mening studeras och motsvarande för-
söksverksamhet påbörjas också i vårt land.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So304 (v)
som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *försöksverksamhet*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So304 som sin me-
ning ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Skälig levnadsnivå (mom. 7)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson
(alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 14 börjar med ”Social-
tjänstutredningen har” och slutar med ”yrkande 5 avstyrks” bort ha följande
lydelse:

Utskottet anser att en expansion av socialbidragsutbetalningarna – som
medför att en allt större andel av hushållen omfattas av bidrag – i sig motive-
rar en förutsättningslös utvärdering av socialbidragsreglernas konstruktion
och överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet.

Skrivningarna i socialtjänstlagen utgår från termen skälig levnadsnivå.
Tolkningen av detta begrepp har skett med stort inflytande av beräkningar
från centrala statliga myndigheter. Utskottet anser att tolkningen i ökad ut-
sträckning bör ske lokalt med hänsyn till lokala förhållanden och till indivi-

dens behovsnivå samt stå i samklang med hur levnadsvillkoren i samhället ser ut allmänt sett. Bidragsnivåerna kan nu ibland bli helt orimliga, t.ex. för mycket stora familjer. Dessa familjer kommer upp i så höga bidragsnivåer att de skulle förlora ekonomiskt på att ta arbete. De låses in i ett bidragsberoende och marginaliseras i samhället och på arbetsmarknaden. Socialtjänstlagen bör kompletteras med skrivningar om tolkningen av begreppet skälig levnadsnivå, innebärande att stor betydelse måste tillmätas de levnadsförhållanden som råder för yrkesarbetande utan socialbidrag och att socialbidragsnivån normalt alltid bör ligga under vad som hade erhållits genom ett yrkesarbete i lägre löneläge. Sådana ändringar i socialtjänstlagen möjliggör en utveckling där kommunerna i vissa fall kommer att vara mer generösa än de är i dagsläget. Utrymme för detta skapas genom att socialbidragssystemet som helhet blir mera träffsäkert. Bidragen kan då koncentreras till dem som verkligen behöver dem. Det blir i ökad utsträckning möjligt för kommunerna att själva göra olika avvägningar i socialbidragsfrågor.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på ändringar i enlighet med vad utskottet nu sagt.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So229 (m) och So345 (m) yrkande 5 som sin mening ge regeringen till känna. Motion So450 (c) yrkande 5 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *skälig levnadsnivå*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So229 och 1999/2000:So345 yrkande 5 och med avslag på motion 1999/2000:So450 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

7. Skälig levnadsnivå (mom. 7)

Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 14 börjar med ”Socialtjänstutredningen har” och slutar med ”yrkande 5 avstyrks” bort ha följande lydelse:

Ett begrepp som fått betydelse i tolkningen av nuvarande socialtjänstlag är ”skälig levnadsnivå”. Enligt utskottets mening innebär detta en socialtjänst som garanterar alla en social grundtrygghet. Det vore därför naturligt att också i lagen använda begrepp som uttrycker att den enskilde genom biståndet skall tillförsäkras en ”social grundtrygghet”. Utskottet anser vidare att 6 a § socialtjänstlagen om att biståndet skall utformas så att det stärker biståndstagarens resurser att leva ett självständigt liv saknar en viktig aspekt. För att kunna leva ett självständigt liv krävs också att man har möjlighet att ta eget ansvar. Utskottet anser att begreppen ”ansvar” och ”självständighet” är starkt förknippade med varandra. Utifrån synen på den enskildes ansvar och förslaget om social grundtrygghet finns det skäl att markera detta direkt i lagen.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So450 (c) yrkande 5 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So229 (m) och So345 (m) yrkande 5 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *skälig levnadsnivå*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So450 yrkande 5 och med avslag på motionerna 1999/2000:So229 och 1999/2000:So345 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Villkor för försörjningsstöd (mom. 9)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 14 börjar med ”I motionerna” och slutar med ”de nämnda motionerna” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det var ett steg i rätt riktning när bestämmelserna i 6 c–e §§ infördes i socialtjänstlagen. Enligt utskottets mening bör dock möjligheten för kommunerna att villkora biståndet utökas till att avse fler sorters aktiviteter än dem som anges i de nämnda paragraferna. Bestämmelserna bör dessutom kunna tillämpas på alla som söker socialbidrag. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag i enlighet med vad som anförs.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So345 (m) yrkande 6 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So489 (v) yrkande 3 och Ub499 (c) yrkande 24 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *villkor för försörjningsstöd*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So345 yrkande 6 och med avslag på motionerna 1999/2000:So489 yrkande 3 och 1999/2000:Ub499 yrkande 24 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

9. Villkor för försörjningsstöd (mom. 9)

Ingrid Burman (v), Chatrine Pålsson (kd), Rolf Olsson (v), Thomas Julin (mp) och Rosita Runegrund (kd) anser

dels att utskottets betänkande som på s. 14 börjar med ”I motionerna” och slutar med ”de nämnda motionerna” bort ha följande lydelse:

Utskottet ser positivt på att det görs satsningar för att ge arbetslösa ungdomar en meningsfull sysselsättning. Det är emellertid viktigt att även ungdomar har tillgång till arbetsförmedlingens åtgärder och service, att den ersättning som ungdomar får för utförd sysselsättning är lön, dvs. skattepliktig, pensionsgrundande m.m., och att lagstiftningen på arbetsmarknaden gäller. Mot den bakgrunden är utskottet kritiskt till att försörjningsstödet skall kunna villkoras på det sätt som nu görs. Denna möjlighet att villkora

försörjningsstödet strider dessutom enligt utskottets mening mot socialtjänstlagens portalparagraf om respekt för individens självbestämmande och integritet.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So489 (v) yrkande 3 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So345 (m) yrkande 6 och Ub499 (c) yrkande 24 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *villkor för försörjningsstöd*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So489 yrkande 3 och med avslag på motionerna 1999/2000:So345 yrkande 6 och 1999/2000:Ub499 yrkande 24 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

10. Villkor för försörjningsstöd (mom. 9)

Kenneth Johansson (c) anser

dels att utskottets betänkande som på s. 14 börjar med ”I motionerna” och slutar med ”de nämnda motionerna” bort ha följande lydelse:

Utskottet har förståelse för motiven för att begära motprestationer av ungdomar då det handlar om att förhindra passivisering. Detta gäller emellertid inte för studenter. Då de i många fall har sina studier att återvända till torde behovet av aktiveringsåtgärder vara begränsat. Enligt utskottet bör därför socialtjänstlagen ändras så att studenter inte omfattas av kravet på motprestationer av socialbidragstagaren. Regeringen bör snarast återkomma med ett förslag.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion Ub499 (c) yrkande 24 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So345 (m) yrkande 6 och So489 (v) yrkande 3 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *villkor för försörjningsstöd*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ub499 yrkande 24 och med avslag på motionerna 1999/2000:So345 yrkande 6 och 1999/2000:So489 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

11. Barnfamiljernas ekonomiska situation (mom. 10)

Ingrid Burman (v), Chatrine Pålsson (kd), Rolf Olsson (v), Thomas Julin (mp) och Rosita Runegrund (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 15 börjar med ”Utskottet vidhåller” och slutar med ”yrkande 1” bort ha följande lydelse:

Barnbidragen tillkom för att utjämna den ekonomiska skillnaden mellan barnfamiljer och familjer utan barn. När barnbidragen nu höjs i två steg med start den 1 januari 2000 är det enligt utskottet viktigt att denna höjning också kommer de barnfamiljer till del som lever helt eller delvis med socialbidrag. Det innebär att riksnormen för barnfamiljer bör höjas med samma belopp

som barnbidraget. En annan långsiktig lösning kan vara att barnbidraget lyfts ur normen så att framtida förändringar ej påverkar socialbidragen. Utskottet anser att riksdagen skall ge regeringen i uppdrag att utreda modeller och kostnader för att höjningar av generella bidrag skall få genomslag även för de familjer som lever helt eller delvis med socialbidrag. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So414 (mp) och So489 (v) yrkande 1 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *barnfamiljernas ekonomiska situation*
att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So414 och 1999/2000:So489 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

12. Rätten till eget försörjningsstöd (mom. 11)

Ingrid Burman (v), Chatrine Pålsson (kd), Rolf Olsson (v), Thomas Julin (mp) och Rosita Runegrund (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 14 börjar med ”Utskottet, som” och slutar med ”yrkande 2 avstyrks” bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet lämnar samhället dubbla signaler vad beträffar frågan om huruvida föräldrar har ett ansvar för att försörja myndiga barn som avslutat sina gymnasiestudier. Ibland har myndiga unga personer nekats socialbidrag till eget boende och ”egen försörjning” med hänvisning till att föräldrarna skall ta försörjningsansvaret. Samtidigt är bostadsbidragen konstruerade så att dessa sänks när barnen blir myndiga med hänvisning till att barnen då skall ta eget ekonomiskt ansvar för sitt boende och inte räknas in i hushållet. Utskottet anser att unga myndiga personer som avslutat sina gymnasiestudier skall ha samma rättigheter och skyldigheter som äldre myndiga personer. Det kan lika litet åligga föräldrar att försörja myndiga barn som det kan åligga myndiga barn att försörja föräldrar. Vad utskottet anfört bör riksdagen med anledning av motion So489 (v) yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *rätten till eget försörjningsstöd*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So489 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

13. Ideella skadestånd (mom. 12)

Chatrine Pålsson (kd), Thomas Julin (mp), Kenneth Johansson (c) och Rosita Runegrund (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 16 börjar med ”Frågan om” och slutar med ”yrkande 2 avstyrks” bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det orimligt att ersättningar som är avsedda att kompensera lidande och/eller kränkning betraktas som inkomst eller tillgång

vid beviljandet av behovsprövade bidrag. Förhållandet i dag innebär att människors möjlighet att tillgodogöra sig skadestånd för lidande och kränkning varierar med inkomsten. Människor med en inkomst som gör dem oberoende av bidrag kan fullt ut tillgodogöra sig skadestånden medan de som är beroende av behovsprövade bidrag tvingas att konstatera att bidragen minskar med samma belopp som skadestånden.

Utskottet anser att det behövs en översyn av rådande lagstiftning och regelverk med syfte att skapa lika rättigheter för drabbade att tillgodogöra sig skadestånd som avser att kompensera för lidande eller kränkning.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So479 (s) som sin mening ge regeringen till känna. Motion Sk770 (v) yrkande 2 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *ideella skadestånd*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So479 och med avslag på motion 1999/2000:Sk770 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

14. Ideella skadestånd (mom. 12)

Ingrid Burman och Rolf Olsson (båda v) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 16 börjar med ”Frågan om” och slutar med ”yrkande 2 avstyrks” bort ha följande lydelse:

Ideellt skadestånd för våldtäkt, misshandel eller sexuella trakasserier betalas ut för psykiskt lidande, för extra vårdkostnader, exempelvis psykoterapi, och för att ge den drabbade möjligheter att läka den skada hon eller han utsatts för och gå vidare. Sådant skadestånd bör enligt utskottets bedömning varken tas med i underlagsberäkningen när det gäller bostadsbidrag eller ekonomiskt bistånd och inte heller vara skattepliktigt.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion Sk770 (v) yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna. Någon mer allmän översyn av regelverket, vilket yrkas i motion So479 (s), synes i dagsläget ej aktuell.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *ideella skadestånd*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Sk770 yrkande 2 och med avslag på motion 1999/2000:So479 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

15. Stöd och avlösning (mom. 13)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Thomas Julin (mp) och Lars Elinderson (m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 17 börjar med ”Socialtjänstutredningen har i” och slutar med ”avstyrks därför” bort ha följande lydelse:

Mot bakgrund av att rätten till avlösning har inneburit en stor hjälp särskilt för föräldrar till funktionshindrade barn som inte omfattas av LSS anser utskottet att rätten till avlösning för personer som har funktionshindrade anhöriga skall skrivas in i 6 § socialtjänstlagen.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So413 (m) yrkande 11 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *stöd och avlösning*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So413 yrkande 11 som sin mening ger regeringen tillkänna vad utskottet anfört.

16. Överklagningsrätt (mom. 14)

Thomas Julin (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 17 börjar med ”Socialtjänstutredningen har vidare” och slutar med ”yrkande 1” bort ha följande lydelse:

När regeringen 1997 föreslog inskränkningar i besvärsrätten möttes förslaget av skarp kritik. De försämrade möjligheterna att överklaga beslut har lett till att de svagaste i samhället, de som lever på marginalen eller där under, har fått det sämre med den nya socialtjänstlagen. Bland annat har missbruksvården blivit nedprioriterad. Utskottet anser det viktigt att de medborgare som behöver samhällets stöd ges rätt att överklaga kommunernas beslut om bistånd. Rätten att överklaga ett offentligt fattat beslut är en central fråga i en demokrati. Dessutom är det viktigt för rättssäkerheten att det finns en annan instans som kan granska ett besluts riktighet.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So251 (mp) yrkande 1 och So375 (kd) som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *överklagningsrätt*
att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So251 yrkande 1 och 1999/2000:So375 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

17. Prostitution och pornografi m.m. (mom. 16)

Ingrid Burman och Rolf Olsson (båda v) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 21 börjar med ”Utskottet anser” och på s. 22 slutar med ”delvis tillgodosedda” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det är viktigt att Socialstyrelsen, när den utvecklar arbetsmetoder mot dold prostitution, inte bara behandlar prostitution som går att härleda till barer och restauranger. Även prostitution som går att härleda till studior, massagekliniker, eskortverksamhet, porrklubbar, annonser i tid-

ningar, TV eller via Internet bör behandlas. Speciellt oroväckande är det faktum att minderåriga säljer sexuella tjänster på Internet.

Utskottet anser det angeläget att Socialstyrelsen, förutom en generell kartläggning av prostitutionens spridning, även sammanställer en beskrivning av hur arbetet mot prostitution bedrivs runt om i Sverige för närvarande. Dessutom bör ett material om den befintliga kunskapen rörande prostitution sammanställas. Därefter bör ett utbyte av existerande kunskap och arbetsmetoder som gagnar hela landet komma till stånd.

Utskottet anser att socialarbetare, poliser och sjukvårdspersonal, som i allmänhet torde sakna djupgående kunskaper om det sexualiserade våldet, bör få fortbildning som särskilt tar upp prostitutionsfrågan.

Utskottet anser att män och kvinnor som vill ta sig ur prostitution måste möta förståelse, engagemang och tålamod inom den offentliga likaväl som den privata sfären om deras kamp skall få ett lyckat resultat. Upplysande arbete riktat till allmänheten och i synnerhet gentemot de unga är väsentligt. Skolan har här ett ansvar för att i sin undervisning beröra frågan.

Det sexualiserade våldet som utövas mot kvinnor återspeglar och upprätthåller den patriarkala maktstrukturen. Det visar enligt utskottet att det fortfarande finns ojämlika maktrelationer mellan könen. Begreppet sexualiserat våld synliggör att det handlar om ett könsrelaterat våld och skall ses som ett uttryck för den beskrivna samhällsstrukturen, en samhällsstruktur som är möjlig att förändra.

Sverige har i ett internationellt perspektiv nått långt på vägen mot jämställdhet mellan könen, men fortfarande har vi långt kvar till ett samhälle fritt från kvinnoförtryck. Den ovan givna analysen rörande prostitution som samhällsfenomen är nödvändig för att förstå mekanismerna bakom det sexualiserade våldet.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So424 (v) som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So352 (s), So476 (mp), A819 (mp) yrkande 26 och Ju722 (mp) yrkande 6 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *prostitution och pornografi m.m.*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So424 och med avslag på motionerna 1999/2000:So352, 1999/2000:So476, 1999/2000:A819 yrkande 26 och 1999/2000:Ju722 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

18. Prostitution och pornografi m.m. (mom. 16)

Thomas Julin (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 21 börjar med "Utskottet anser" och på s. 22 slutar med "delvis tillgodosedda" bort ha följande lydelse:

Pornografin förmedlar en snedvriden bild av både mäns och kvinnors sexualitet. Utbudet av pornografi i samhället bör därför minska genom att exponering av pornografi förbjuds på samma sätt som reklam för tobak och

alkohol. Porrfilmer på kabel-TV och på Internet har vidare lett till att unga flickor utsätts för ökade krav på att delta i avancerade sexlekar. Enligt utskottets mening behöver en utredning och kartläggning göras över unga flickors upplevelser i samband med påtvingad sex och eventuella bestående psykiska men därav. Vidare bör en tvärvetenskaplig utredning tillsättas för att utreda pornografins eventuella skador och konsekvenser, inte minst när det gäller ungdomar.

Utskottet anser att det är viktigt att Socialstyrelsen, när den utvecklar arbetsmetoder mot dold prostitution, inte bara behandlar prostitution som går att härleda till barer och restauranger. Även prostitution som går att härleda till studior, massagekliniker, eskortverksamhet, porrklubbar, annonser i tidningar, TV eller via Internet bör behandlas. Speciellt oroväckande är det faktum att minderåriga säljer sexuella tjänster på Internet.

Utskottet anser det angeläget att Socialstyrelsen, förutom en generell kartläggning av prostitutionens spridning, även sammanställer en beskrivning av hur arbetet mot prostitution bedrivs runt om i Sverige för närvarande. Dessutom bör ett material om den befintliga kunskapen rörande prostitution sammanställas. Därefter bör ett utbyte av existerande kunskap och arbetsmetoder som gagnar hela landet komma till stånd.

Utskottet anser att socialarbetare, poliser och sjukvårdspersonal, som i allmänhet torde sakna djupgående kunskaper om det sexualiserade våldet, bör få fortbildning som särskilt tar upp prostitutionsfrågan.

Utskottet anser att män och kvinnor som vill ta sig ur prostitution måste möta förståelse, engagemang och tålamod inom den offentliga likaväl som den privata sfären om deras kamp skall få ett lyckat resultat. Upplysande arbete riktat till allmänheten och i synnerhet gentemot de unga är väsentligt. Skolan har här ett ansvar för att i sin undervisning beröra frågan.

Det sexualiserade våldet som utövas mot kvinnor återspeglar och upprätthåller den patriarkala maktstrukturen. Det visar enligt utskottet att det fortfarande finns ojämlika maktrelationer mellan könen. Begreppet sexualiserat våld synliggör att det handlar om ett könsrelaterat våld och skall ses som ett uttryck för den beskrivna samhällsstrukturen, en samhällsstruktur som är möjlig att förändra.

Sverige har i ett internationellt perspektiv nått långt på vägen mot jämställdhet mellan könen, men fortfarande har vi långt kvar till ett samhälle fritt från kvinnoförtryck. Den ovan givna analysen rörande prostitution som samhällsfenomen är nödvändig för att förstå mekanismerna bakom det sexualiserade våldet.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So424 (v), So476 (m), A819 (mp) yrkande 26 och Ju722 (mp) yrkande 6 som sin mening ge regeringen till känna. Motion So352 (s) avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *prostitution och pornografi m.m.*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So424, 1999/2000:So476, 1999/2000:A819 yrkande 26 och 1999/2000:Ju722 yrkande 6 och med avslag på motion 1999/2000:So352 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Ingrid Burman (v), Chatrine Pålsson (kd), Rolf Olsson (v), Thomas Julin (mp) och Rosita Runegrund (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 24 börjar med "De frågor" och på s. 25 slutar med "Motionerna avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det behövs en förstärkning på alla områden av det förebyggande arbetet mot drogmissbruk. Skolans ANT-undervisning behöver utvecklas och förstärkas. Likaså behöver socialtjänstens förebyggande och uppsökande verksamhet förstärkas över hela landet, inte minst bland ungdomar.

Enligt utskottets mening behövs det mer kunskap om skillnaderna i mäns och kvinnors missbruk och deras sociala situation. Eftersom missbruksmönstret är olika mellan könen måste det finnas olika insatser och olika vårdformer för kvinnor och män med missbruksproblem. Det finns signaler om att missbruket av narkotika kan ha ökat bland ungdomar. Detta bör enligt utskottet föranleda regeringen att ta initiativ till ett uthålligt och förstärkt arbete i landets kommuner mot narkotikamissbruket.

Frivillighet och missbrukarnas aktiva medverkan i och inflytande över vårdens utformning är förutsättningar för goda resultat. Många goda öppenvårdsverksamheter för missbrukare finns runt om i landet. För människor med grava missbruksproblem räcker det emellertid inte med öppna stödinsatser utan långvariga och intensiva behandlingsinsatser behövs ibland i slutna former. Utskottet anser nu att det krävs förnyade ansträngningar att bygga upp en mer varierad och verkningsfull missbruksvård som motsvarar behoven. Regeringen bör kartlägga missbruket och utreda vårdbehovet för att sedan återkomma till riksdagen med förslag.

En grupp missbrukare som särskilt måste bli föremål för stärkta insatser framöver är de psykiskt störda missbrukarna. Enligt utskottet är det av central betydelse att regeringen i det fortsatta arbetet med att följa upp psykiatireformen särskilt beaktar och initierar åtgärder som förbättrar situationen för denna grupp.

Utskottet vill vidare betona behovet av ett ökat individuellt inflytande över vård och behandlingsform. I dag hänvisas alltfler människor med missbruksproblem till s.k. öppenvård trots att de aktivt söker och efterfrågar en plats på ett behandlingshem.

När det gäller att upphöra med ett missbruk är det viktigt att missbrukaren själv kommit till insikt. Den enskildes val av behandlingsform måste dessutom respekteras i större utsträckning. Detta innebär enligt utskottet att det krävs en mer varierad vård för missbrukare med fler platser i behandlingshem.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So361 (v) och So489 (v) yrkande 8 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *vård av missbrukare*
att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So361 och 1999/2000:So489 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

20. Ändring av lagen om vård av missbrukare i vissa fall (mom. 19)

Chatrine Pålsson (kd), Thomas Julin (mp) och Rosita Runegrund (kd) anser

dels att den del av utskottet betänkande som på s. 25 börjar med "När det" och slutar med "Motion So213 (mp) avstyrks" bort ha följande lydelse:

Enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall, 4 § LVM, skall tvångsvård beslutas, om någon till följd av ett fortgående missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel är i behov av vård för att komma ifrån sitt missbruk och vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt socialtjänstlagen eller på något annat sätt och *han* till följd av sitt missbruk utsätter sin fysiska eller psykiska hälsa för allvarlig fara, löper en uppenbar risk att förstöra sitt liv, eller kan befaras komma att allvarligt skada sig själv eller någon närstående.

I samtal med socialarbetare och polis under den senaste tiden har det framkommit att LVM i dag används mycket sparsamt, att kommunerna föredrar frivillig öppenvård och att länsrätterna i dag i större utsträckning än tidigare avslår ansökningar om LVM. Det har enligt uppgift förekommit att en ansökan om LVM, som begärs för en höggravid missbrukande kvinna för att skydda fostret, avslagits med motiveringen att den missbrukande kvinnans liv inte är i fara och att lagen inte tar hänsyn till fostret.

Utskottet anser att det är en allvarlig brist att lagstiftningen inte skyddar fostret. Denna brist medför förmodligen att det föds barn som får bestående men av moderns missbruk och samhällets passivitet. Lagen måste ändras så att även det väntade barnet får ett skydd. Utskottet anser också att en mindre förändring som bör genomföras i lagstiftningen är att ta bort beskrivningen av missbrukaren som en man. Regeringen bör snarast återkomma med ett lagförslag.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So213 (mp) som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 19 bort ha följande lydelse:

19. beträffande *ändring av lagen om vård av missbrukare i vissa fall*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So213 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

21. Sociala förtroendenämnder (mom. 20)

Chatrine Pålsson (kd), Thomas Julin (mp) och Rosita Runegrund (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 28 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Inom vården har det länge funnits förtroendenämnder, numera patientnämnder. Utskottet anser att det behövs liknande nämnder även när det gäller socialtjänstfrågor. För många är mötet med socialtjänsten svårt och problem i kontakten mellan den enskilde och tjänstemannen kan uppstå. Enligt utskottets mening behövs en nämnd som kan förbättra kontakten mellan klienten och personalen inom socialtjänsten. En social förtroendenämnd skulle med all säkerhet också fungera som en säkerhetsventil. Utskottet anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag om att inrätta sociala förtroendenämnder.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So251 (mp) yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 20 bort ha följande lydelse:

20. beträffande *sociala förtroendenämnder*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So251 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

22. **Kompetens och kvalitet** (mom. 21)

Chatrine Pålsson (kd), Kenneth Johansson (c) och Rosita Runegrund (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 28 börjar med ”Utskottet vill” och som slutar med ”yrkande 3” bort ha följande lydelse:

Utskottet vill ånyo understryka vikten av hög kvalitet i socialtjänstens insatser och av att personalen har lämplig utbildning och erfarenhet. En bestämmelse som skall garantera kvalitet i socialtjänstens verksamhet och insatser samt framhålla vikten av hög kompetens hos de olika personalgrupperna infördes i socialtjänstlagen den 1 januari 1998. Utfallet av bestämmelsen har utvärderats av Socialstyrelsen i rapporten 1999:3 Ändringar i socialtjänstlagen. Frågan om kvalitetssäkring av vård och omsorg har även behandlats i Socialtjänstutredningens slutbetänkande inom ramen för frågan om hur tillsynen över socialtjänsten kan effektiviseras.

Utskottet anser dock att det finns anledning att kvalitetssäkra de vårdnadsutredningar som socialtjänsten ansvarar för vid skilsmässa eller separation. En vårdnadsutredning är i många fall avgörande för vem som skall få vårdnaden om barnen vid en tvist. En vårdnadsutredning som bygger på felaktigheter eller som på annat sätt ger en missvisande bild ligger trots detta till grund för den kommande processen. En väg kan vara att införa en s.k. second opinion, dvs. möjlighet till ytterligare en social prövning om endera parten anser sig missbedömd. Utskottet anser att frågan om en kvalitetssäkring av vårdnadsutredning med en second opinion bör utredas.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So450 (c) yrkande 3 ge regeringen till känna. Motionerna So273 (v), So406 (s) och So444 (s) avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande kompetens och kvalitet

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So450 yrkande 3 och med avslag på motionerna 1999/2000:So273, 1999/2000:So406 och 1999/2000:So444 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

23. Kompetens och kvalitet (mom. 21)

Ingrid Burman och Rolf Olsson (båda v) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 28 börjar med "Utskottet vill" och som slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill ånyo understryka vikten av hög kvalitet i socialtjänstens insatser och av att personalen har lämplig utbildning och erfarenhet. En bestämmelse som skall garantera kvalitet i socialtjänstens verksamhet och insatser samt framhålla vikten av hög kompetens hos de olika personalgrupperna infördes i socialtjänstlagen den 1 januari 1998. Utfallet av bestämmelsen har utvärderats av Socialstyrelsen i rapporten 1999:3 Ändringar i socialtjänstlagen. Frågan om kvalitetssäkring av vård och omsorg har även behandlats i Socialtjänstutredningens slutbetänkande inom ramen för frågan om hur tillsynen över socialtjänsten kan effektiviseras.

För att på ett så heltäckande sätt som möjligt motverka kvinnors missbruk krävs att ett stort arbete läggs ner på förebyggande insatser. Det gäller såväl unga kvinnor som vuxna. Skolor, fritidsgårdar och idrottsföreningar måste få mer kunskap i att slå larm och agera på tidiga signaler. Även vuxna kvinnors missbruk bör uppmärksammas tidigare. Detta kan ske genom att arbetsplatser, företagshälsovård, sjukvård, mödravård, barnavård, socialvård, försäkringskassa, arbetsförmedling m.fl. får kunskap om hur man upptäcker tidigt missbruk. I de utbildningar som berör socialtjänst- och sjukvårdsområdena bör undervisning i om hur man tidigt upptäcker missbruk ingå som ett obligatoriskt ämne.

Utskottet ser också ett stort behov av forskningsinsatser när det gäller flickors och kvinnors alkoholvanor. Det behövs också ett stort mått av informationsinsatser till dem som arbetar med ungdomar samt till socialtjänst- och sjukvårdspersonal.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So273 (v) som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So406 (s), So444 (s) och So450 (c) yrkande 3 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande kompetens och kvalitet

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So273 och med avslag på motionerna 1999/2000:So406, 1999/2000:So444 samt 1999/2000:So450 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Thomas Julin (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 28 börjar med "Utskottet vill" och som slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill ånyo understryka vikten av hög kvalitet i socialtjänstens insatser och av att personalen har lämplig utbildning och erfarenhet. En bestämmelse som skall garantera kvalitet i socialtjänstens verksamhet och insatser samt framhålla vikten av hög kompetens hos de olika personalgrupperna infördes i socialtjänstlagen den 1 januari 1998.

Enligt utskottet är det vad beträffar kunskapen om alkoholmissbruk i allmänhet och kvinnors missbruk i synnerhet väsentligt att det i de utbildningar som berör socialtjänst- och sjukvårdsområdena som ett obligatoriskt ämne ingår undervisning i hur man tidigt upptäcker missbruk. Utskottet delar således bedömningen i motion So273 (v).

Vidare delar utskottet bedömningen i motion So450 yrkande 3. För att kvalitetssäkra de vårdnadsutredningar som socialtjänsten ansvarar för bör således enligt utskottets mening frågan om möjligheten att införa en s.k. second opinion utredas.

Utskottet delar även inställningen i motion So444 (s) om att ett legitimationsförfarande bör införas för socionomer. Klientsäkerheten är det viktigaste argumentet för införande av statlig legitimation. Ett annat argument är att psykosocialt arbete, som många gånger handlar om människors hela existens, behöver få en stärkt ställning. Yrkes stolthet och därmed ökad arbetsglädje gynnar den enskilda socialarbetaren och därmed också klienterna. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So273 (v), So444 (s) och So450 (c) yrkande 3 som sin mening ge regeringen till känna. Motion So406 (s) avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *kompetens och kvalitet*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So273, 1999/2000:So444 och 1999/2000:So450 yrkande 3 samt med avslag på motion 1999/2000:So406 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört.

Sammanfattning.....	1
Motionerna	1
Utskottet	5
Allmänna utgångspunkter för socialtjänsten m.m.	5
Utskottets bedömning.....	9
Ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen	10
Utskottets bedömning.....	14
Ideella skadestånds inverkan på rätten till ekonomiskt bistånd.....	15
Utskottets bedömning.....	16
Annat bistånd m.m.	16
Utskottets bedömning.....	17
Våld mot kvinnor	18
Utskottets bedömning.....	19
Prostitution och utsatta unga kvinnor.....	19
Utskottets bedömning.....	22
Vård av missbrukare	22
Utskottets bedömning.....	25
Kompetens och kvalitet.....	25
Utskottets bedömning.....	28
Hemställan	29
Reservationer	31